

Mr. sc. Marin Mrčela*

KAZNENA DJELA PROTIV PRAVOSUĐA

U ovom radu autor obrađuje kaznena djela protiv pravosuđa. Nakon definiranja pojma pravosuđa, naveden je pregled tih kaznenih djela, a obrađeni su i statistički podaci za petogodišnje razdoblje. Svako kazneno djelo obrađeno je posebno, a navedene su i izmjene koje donosi Kazneni zakon. Naglasak je stavljen na najčešća kaznena djela protiv pravosuđa te na kazneno djelo ometanja pravde, čiji je stavak 2. povod dodatnom razmatranju ometanja rada suda i aktivnosti koje to mogu spriječiti. Obrađeno je novo kazneno djelo kršenja zakona u sudskom postupku. Iako ne ulazi u glavu kaznenih djela protiv pravosuđa, i ono je značajno s aspekta djelovanja pravosuđa.

I. UVOD

1. Najšira definicija pojma “pravosuđe” mogla bi označiti pravosuđe kao posebnu društvenu djelatnost čiji je zadatak odlučivati o spornim pitanjima primjene prava. Praktički je teško zamisliti državu u kojoj ne bi bilo sporova o primjeni prava i zato je primjena pravnih normi (koje služe rješavanju sporova) bez pravosuđa nemoguća. Stoga država (izvršna i zakonodavna vlast) mora osigurati zakonito, učinkovito i nesmetano djelovanje pravosuđa jer je upravo takvo djelovanje pravosuđa jamac funkcioniranja pravnog sustava u cjelini. Ona to nastoji učiniti vrlo detaljnim određivanjem načina djelovanja pravosudnih tijela koja obavljaju poslove pravosuđa.

1.1. U stručnoj, ali mnogo više u široj javnosti (poglavito u medijima), često se barata pojmom pravosuđa bez pobližeg određenja koja su to pravosudna tijela koja obavljaju funkciju pravosuđa, ali s navođenjem i policije kao dijela pravosuđa. Imajući na umu propise Republike Hrvatske, pravosudna tijela su državno odvjetništvo¹ i Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog krimina-

* Mr. sc. Marin Mrčela, sudac Kaznenog odjela prvog stupnja Županijskog suda u Zagrebu. Na pomoći i sugestijama pri pisanju ovog rada zahvaljujem Damiru Kosu, sucu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, te Meliti Božičević Grbić, Sonji Brešković Balent, Jasni Pavičić i Draženu Tripalu, sutkinjama i sucu Županijskog suda u Zagrebu.

¹ Članak 124. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, 41/01. pročišćeni tekst i 55/01., u daljnjem tekstu: Ustav RH) i članak 2. Zakona o državnom odvjetništvu (Narodne novine, 51/01.).

liteteta koji je ustrojen kao posebno državno odvjetništvo za područje Republike Hrvatske.² Pravosudna tijela bez sumnje su i sudovi jer upravo oni rješavaju sporove između građana, iako Zakon o sudovima označava sudove kao tijela državne vlasti,³ a ne kao pravosudna tijela (za razliku od Ustava Republike Hrvatske⁴ i Zakona o državnom odvjetništvu koji državno odvjetništvo izričito određuju kao pravosudno tijelo). Tako dolazimo do pojma kazneno pravosuđe koji obuhvaća sve sudove i državna odvjetništva koji djeluju u primjeni kaznenog prava.⁵ Ustavni sud, iako ima naziv "sud", ne bi bio dio pravosuđa jer su odredbe o Ustavnom sudu posebno izdvojene u Ustavu RH, i to izvan odredbi koje reguliraju ustrojstvo državne vlasti.⁶ Osim toga, Ustavni sud Republike Hrvatske i izričito je određen kao neovisan o svim tijelima državne vlasti.⁷ Niti policija nije dio pravosuđa, barem ne u užem smislu riječi jer je ona javna služba Ministarstva unutarnjih poslova (dio izvršne vlasti) nadležna za obavljanje policijskog posla koji je različit od posla koji obavljaju pravosudna tijela.⁸ Ipak, u svom djelovanju i policija djeluje u primjeni kaznenog prava, pa bi i ona mogla biti dio kaznenog pravosuđa, ali samo u širem smislu riječi.

1.2. Ograničiti, međutim, pravosuđe samo na kazneno pravosuđe u užem smislu (sudovi i državna odvjetništva) bilo bi pogrešno, jer postoje pravosudna tijela koja se bave čistim pravosudnim poslovima koji nisu primjena kaznenog prava, a postoje i tijela koja se bave poslovima koji su srodni pravosudnim poslovima. Sudovi i državna odvjetništva bave se građanskim, upravnim, trgovačkim i drugim granama prava pri rješavanju sporova, dakle pravosudnim poslovima u pravom smislu te riječi. Srodni pravosudni poslovi, u širem smislu riječi, jesu poslovi koje obavljaju javni bilježnici te stegovni i upravni postupci. Pojedina kaznena djela protiv pravosuđa postavljena su široko i mogu biti počinjena i u radu tijela koja obavljaju srodne pravosudne poslove. Zato valja

² Članak 2. Zakona o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta (Narodne novine 88/01. i 12/02.).

³ Članak 2. Zakona o sudovima (Narodne novine, 3/94., 100/96., 115/97., 131/97., 129/2000., 67/2001., 5/2002. i 101/2003. - vjerodostojno tumačenje članka 50. stavka 3.).

⁴ Sudbena vlast određena je kao jedan od ravnopravnih, a istodobno i kao samostalan i neovisan oblik državne vlasti, članak 4. i članak 117. stavak 2. Ustava RH.

⁵ Rječnik kaznenog prava (g. u. Ž. Horvatić), Masmedia, Zagreb, 2002., str. 180.

⁶ U Ustavu RH pod naslovom "IV. Ustrojstvo državne vlasti" navedeni su Hrvatski sabor, predsjednik Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske, sudbena vlast i državno odvjetništvo. Odredbe o Ustavnom sudu Republike Hrvatske smještene su u Ustavu RH pod naslovom "V. Ustavni sud Republike Hrvatske".

⁷ Članak 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, 99/99., 29/2002. i 49/2002. - pročišćeni tekst). Iz toga slijedi da "...Ustavni sud nije organizacijski nadređen, ali ni podređen bilo kojoj državnoj vlasti." (S. Sokol: Ustavni sud Republike Hrvatske u zaštiti i promicanju vladavine prava, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 6/01, str. 1164).

⁸ Članak 2. stavak 1. i članak 3. Zakona o policiji (Narodne novine, 129/00.).

biti oprezan pri korištenju pojma pravosuđe te pritom imati na umu široko postavljene zaštitni objekt kod kaznenih djela protiv pravosuđa.⁹

2. Bez obzira na teškoće u točnom određivanju pojma pravosuđa, nesumnjivo je riječ o posebnim aktivnostima pravosudnih tijela koje su od velike važnosti za državu odnosno za njezine građane. Zato i postoji potreba zaštite pravosudnih tijela od postupaka kojima se ugrožava ili sprječava njihov rad, ostvarivanje njihovih zadaća te provođenje njihovih odluka, mjera i zadataka.¹⁰ To je upravo i zaštitni objekt kaznenih djela protiv pravosuđa. Rad donosi pregled kaznenih djela protiv pravosuđa prema Kaznenom zakonu¹¹ i promjene koje u toj glavi donosi Kazneni zakonik.¹²

II. PREGLED KAZNENIH DJELA PROTIV PRAVOSUĐA

3. Kazneni zakon (KZ) u glavi XXII. propisuje dvanaest kaznenih djela kojima se štiti rad pravosudnih tijela Republike Hrvatske.¹³ O objektu zaštite već je bilo govora (v. gore pod 2.). Propisana kaznena djela trebaju štiti neometani rad pravosudnih tijela. Ometanje rada pravosudnih tijela mogu počinuti pojedinci koji nisu djelatnici pravosudnih tijela, dakle građani, ali i osobe koje su pravosudni djelatnici. Ovi potonji tada se, po pravilu, pojavljuju kao počinitelji kaznenih djela protiv službene dužnosti (glava XXV. KZ). Ta kaznena djela nisu predmet ovog rada, osim kaznenog djela iz članka 337.a. Kaznenog zakonika¹⁴ o kojem će biti nešto riječi zbog njegove posebnosti. Osim toga,

⁹ To, pak, ne utječe na kritiku u javnosti često neopreznog korištenja pojmom pravosuđe, vrlo često u kontekstu "sporog pravosuđa". Naime, često spominjanje sporosti pravosuđa, bez bližeg označavanja koji je to dio pravosuđa spor (koje pravosudno tijelo nije ispunilo svoj zadatak i, što je važnije, zašto), stvara opću predodžbu da sva pravosudna tijela rade sporo i loše. To, pak, nije sasvim ispravno jer pravosudna tijela ipak djeluju i obavljaju svoju zadaću. Šire elaboriranje okolnosti vezanih uz "sporo pravosuđe" izlazilo bi izvan okvira ovoga rada.

¹⁰ Ž. Horvatić, Z. Šeparović i suradnici: Kazneno pravo (posebni dio), Masmedia, Zagreb, 1999., str. 398; F. Bačić: Krivično pravo, posebni dio (I), Pravni fakultet u Zagrebu, 1979., str. 76. Teorijsko polazište za potrebu izdvajanja posebne grupe kaznenih djela kojima je zaštitni objekt pravosuđe možemo pronaći u načelu diobe vlasti koje propisuje Ustav RH u članku 4.

¹¹ Kazneni zakon (Narodne novine, 110/97., 27/98., 129/00., 51/01.; dalje u tekstu: KZ).

¹² Kazneni zakonik (Narodne novine, 110/97., 27/98., 129/00., 51/01., 111/03.; dalje u tekstu: Kazneni zakonik).

¹³ "Međunarodna i inozemna pravosudna tijela i njihovo djelovanje nisu predmet kaznenopravne zaštite čak i u slučaju ako djeluju na području Republike Hrvatske." (P. Veić, u: B. Pavišić, P. Veić: Komentar Kaznenog zakona, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999., str. 513).

¹⁴ Ta kaznena djela nisu predmet ovog rada, osim kaznenog djela iz članka 337.a. Kaznenog zakonika o kojem će biti nešto riječi zbog njegove posebnosti (kršenje zakona u sudskom postupku).

djelovanje pravosudnih tijela može biti ometeno i nekim drugim djelima izvan tih dviju glava (primjerice, kazneno djelo krivotvorenja isprave iz članka 311. KZ). Ta kaznena djela također nisu ovdje predmet razmatranja.

4. Već je naznačeno da je zaštitni objekt kod kaznenih djela protiv pravosuđa postavljen široko (v. gore pod 1.2.). Ta tvrdnja stoji jer se kaznena djela protiv pravosuđa odnose i na određene funkcije koje nisu striktno pravosudne. Primjerice, kaznena djela davanja lažnog iskaza (članak 303. KZ) i sprječavanja dokazivanja (članak 304. KZ) odnose se i na upravni i stegovni postupak te na postupak pred javnim bilježnikom. Budući da su i ti postupci važni za pojedince i pravni sustav, oni također predstavljaju zaštitni objekt kaznenih djela protiv pravosuđa.

5. U teoriji postoje tri različita načina grupiranja tih kaznenih djela. Prva podjela dijeli kaznena djela protiv pravosuđa na pet dijelova:¹⁵

1. Otežavanje provođenja pravosudne funkcije sprječavanja kaznenih djela,
2. Angažiranje pravosudnih tijela na pogrešnom mjestu odnosno usmjeravanje njihove aktivnosti u pogrešnom pravcu,
3. Otežavanje otkrivanja počinjenog kaznenog djela,
4. Dovođenje u zabludu pravosudnih tijela u bitnim stvarima odlučivanja u odnosu na dokaze i dokazivanje, i
5. Ometanje izvršenja odluka pravosudnih tijela.

Druga podjela dijeli kaznena djela protiv pravosuđa na tri podskupine:¹⁶

1. Kaznena djela onemogućavanja djelovanja pravosuđa:
 - a) neprijavlivanje pripremanja kaznenog djela,
 - b) neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela, i
 - c) pomoć počinitelju nakon počinjenog kaznenog djela.
2. Kaznena djela ometanja djelovanja pravosuđa:
 - a) lažno prijavljivanje,
 - b) davanje lažnog iskaza,
 - c) sprječavanje dokazivanja, i
 - d) povreda tajnosti postupka.
3. Kaznena djela nepoštovanja odluka pravosudnih tijela:
 - a) pobuna osoba lišenih slobode,
 - b) bijeg osobe lišene slobode,
 - c) omogućavanje bijega osobi lišenoj slobode, i
 - d) omogućavanje izigravanja zabrane bavljenja određenim zanimanjem.

¹⁵ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 77.

¹⁶ P. Veić: Krivični zakon Republike Hrvatske, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1993., str. 130 i 131.

Konačno, treća podjela tih kaznenih djela sadrži četiri podgrupe:¹⁷

1. Kaznena djela neprijavlivanja i lažnog prijavljivanja:
 - a) neprijavlivanje pripremanja kaznenog djela (članak 299. KZ),
 - b) neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela (članak 300. KZ) i
 - c) lažno prijavljivanje kaznenog djela (članak 302. KZ).
2. Kaznena djela u vezi s kaznenim postupkom:
 - a) davanje lažnog iskaza (članak 303. KZ),
 - b) sprječavanje dokazivanja (članak 304. KZ), i
 - c) povreda tajnosti postupka (članak 305. KZ).
3. Kaznena djela osoba kojima je oduzeta sloboda:
 - a) pobuna osoba kojima je oduzeta sloboda (članak 306. KZ), i
 - b) bijeg osobe kojoj je oduzeta sloboda (članak 307. KZ).
4. Ostala kaznena djela:
 - a) pomoć počinitelju nakon počinjenog kaznenog djela (članak 301. KZ),
 - b) izigravanje zabrana iz sigurnosnih mjera i pravnih posljedica osude (članak 308. KZ),
 - c) prisila prema pravosudnom dužnosniku (članak 309. KZ), i
 - d) nadripisarstvo (članak 310. KZ).

5.1. Detaljna analiza tih podjela odnijela bi suviše prostora.¹⁸ Treba ipak navesti da se prve dvije podjele odnose na kaznena djela protiv pravosuđa prema tada važećem Krivičnom zakonu Republike Hrvatske. U KZ dva su kaznena djela iz Krivičnog zakona RH (bijeg osobe lišene slobode i omogućivanje bijega osobi lišenoj slobode) spojena u jedno (bijeg osobe kojoj je oduzeta sloboda) jer se njihovi sadržaji odnose na bijeg osoba kojima je oduzeta sloboda.¹⁹ Kazneno djelo nadripisarstva premješteno je iz glave kaznenih djela protiv javnog reda i pravnog saobraćaja, a KZ je dobio i novo kazneno djelo (prisila prema pravosudnom dužnosniku). Jasno je stoga da treća podjela više odgovara sistematizaciji u KZ.

¹⁷ Horvatić, Šeparović; djelo cit. u bilj. 10, 398 i 399.

¹⁸ Valja možda upozoriti da je u trećoj podjeli naziv druge podgrupe (kaznena djela u vezi s kaznenim postupkom) očito utemeljen na opisu dvaju kaznenih djela te podgrupe. Najprije, na opisu kaznenog djela davanja lažnog iskaza čiji kvalificirani oblik postoji ako je lažan iskaz imao negativnu posljedicu za okrivljenika u *kaznenom postupku*, a onda i na opisu kaznenog djela povrede tajnosti postupka koji na prvom mjestu kao zaštitni objekt navodi kazneni postupak. Naravno, valja ponoviti da kaznena djela iz te podgrupe štite i funkcije koje nisu striktno pravosudne i koje se ne odnose samo na kazneni postupak (postupak pred javnim bilježnikom te upravni i stegovni postupak).

¹⁹ Usp. Ž. Horvatić: Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997., str. 536.

III. STATISTIČKI PODACI O KAZNENIM DJELIMA PROTIV PRAVOSUĐA

6. Prije stupanja na snagu KZ, u razdoblju od pet godina (od 1993. do 1997. godine), u Republici Hrvatskoj za kaznena je djela protiv pravosuđa ukupno osuđena 341 osoba. To je 0,5% ukupnog broja osuđenika u tom razdoblju. Najviše osuda bilo je za kazneno djelo davanja lažnog iskaza (53 ili 15,54% osuđenika).²⁰

6.1. Nakon stupanja na snagu KZ, također u razdoblju od pet godina (od 1998. do 2002. godine), u Republici Hrvatskoj su za kaznena djela protiv pravosuđa osuđene 774 osobe.²¹ To iznosi 0,96% ukupnog broja osuđenika u tom razdoblju. Najviše osuda također je za kazneno djelo davanja lažnog iskaza; ukupno 425 ili 54,91% osuđenika. Ukupan broj i struktura osuđenih osoba za kaznena djela protiv pravosuđa za razdoblje od 1998. do 2002. godine vide se iz sljedeće tablice.

Tablica I:

Broj i struktura kaznenih djela protiv pravosuđa od 1998. do 2002.

BROJ I STRUKTURA KAZNENIH DJELA PROTIV PRAVOSUĐA 1998.-2002.		
KAZNENO DJELO	Σ	% od*
Neprijavlivanje pripremanja kaznenog djela (299)	1	0,13
Neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela (300)	2	0,26
Pomoć počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela (301)	27	3,49
Lažno prijavljivanje kaznenog djela (302)	267	34,50
Davanje lažnog iskaza (303)	425	54,91
Sprječavanje dokazivanja (304)	27	3,49
Povreda tajnosti postupka (305)	1	0,13
Pobuna osoba kojima je oduzeta sloboda (306)	6	0,78
Bijeg osobe kojoj je oduzeta sloboda (307)	0	0,00
Izigravanje zabrana iz sigurnosnih mjera i pravnih posljedica osude (308)	0	0,00
Prisila prema pravosudnom dužnosniku (309)	9	1,16
Nadripisarstvo (310)	9	1,16
Ukupno*	774	100

²⁰ Izvor: Horvatić, Šeparović; djelo cit. u bilj. 10, 399.

²¹ Za razdoblje od 1998. do 2002. godine izvor su podaci Državnog zavoda za statistiku. Na dostavi izvješća zahvaljujem Ivanki Purić, načelnici Odjela za statističke informacije, doku-

6.2. Značajno odudaraju dva kaznena djela: davanje lažnog iskaza i lažno prijavljivanje kaznenog djela. Aktivnim laganjem u proteklih pet godina djelovanja pravosuđa omele su 692 osobe (89,41% ukupno osuđenih za kaznena djela protiv pravosuđa). Ometanje je, dakle, mnogo češće nego onemogućivanje djelovanja pravosuđa jer na pasivno laganje (neprijavlivanje pripremanja i neprijavlivanje počinjenog kaznenog djela) otpada svega 0,39% osuđenika, a na pomoć počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela 3,49% osuđenih osoba.

6.3. Postotak osuđenih osoba za kaznena djela protiv pravosuđa u razdoblju od 1998. do 2002. godine iznosi 55,92% (774 osuđene od 1.384 optužene osobe). Taj postotak osuđenih osoba odgovara postotku osuđenika u odnosu prema svim kaznenim djelima u državi. Naime, u Republici Hrvatskoj je u promatranih pet godina za sva kaznena djela ukupno optuženo 136.511 osoba od kojih su 80.463 osobe proglašene krivima (58,94% od ukupno optuženih). Postotak osoba protiv kojih je optužba odbijena je sličan (10,84% kod kaznenih djela protiv pravosuđa i 9,50% u odnosu prema svim kaznenim djelima). Značajnija razlika postoji prema broju osoba koje su oslobođene od optužbe i prema osobama protiv kojih je kazneni postupak obustavljen. Naime, za kaznena djela protiv pravosuđa 178 osoba (12,98%) oslobođeno je optužbe, dok taj broj za Republiku Hrvatsku za sva djela iznosi 8.001 osobu (5,86%). Postotak obustava kod kaznenih djela protiv pravosuđa je 20,38%, dok za sva kaznena djela iznosi gotovo 25%. Ti podaci vide se iz sljedeće tablice.

Tablica II:

Odnos broja optuženih i načina dovršenja postupka između svih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj i kaznenih djela protiv pravosuđa od 1998. do 2002.

1998. – 2002.					
Broj optuženih osoba		<i>Ukupno RH</i>		<i>KD protiv pravosuđa</i>	
		136.511*		1.384*	
		<i>Ukupno</i>	<i>% od *</i>	<i>% od *</i>	<i>Ukupno</i>
Način dovršenja	Osuđujuća	80.463	58,94	55,92	774
	Oslobađajuća	8.001	5,86	12,86	178
	Odbijajuća	12.969	9,50	10,84	150
	Obustava	33.681	24,67	20,38	282
	Ostalo ²²	1.397	1,03	0	0

mentaciju, pismohranu i publikacije, a posebno Dubravki Rogić-Hadžalić, načelnici Odjela statistike pravosuđa. Obrada podataka, iskazivanje postotaka, izrada tablica i ostala analiza je autorova.

²² Odbačaj optužnog akta, neubrojivi i sigurnosne mjere.

6.4. Od statističkih podataka valja još navesti broj i vrste kaznenopravnih sankcija izrečenih u Republici Hrvatskoj za kaznena djela protiv pravosuđa i usporediti ih s istim podacima za sva kaznena djela u promatranom petogodišnjem razdoblju (1998. – 2002.). Ti podaci također mogu poslužiti za razmatranje i analizu problematike tih kaznenih djela, a svakako bi mogli poslužiti kao jedan od elemenata za ocjenu kriminalnopolitičke opravdanosti budućih izmjena zakona. Sudeći prema dosadašnjim iskustvima čestih izmjena kaznenog zakona, neće proći mnogo vremena do novih izmjena.²³ Umjesto tekstualnog navođenja broja i vrste, ovdje donosimo uporednu tablicu odnosa između izrečenih kaznenopravnih sankcija za sva kaznena djela i za kaznena djela protiv pravosuđa u Republici Hrvatskoj za razdoblje od stupanja na snagu KZ do 2002. godine.

Tablica III:

Broj i vrsta izrečenih kaznenopravnih sankcija, odnos između svih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj i kaznenih djela protiv pravosuđa, od 1998. do 2002.

1998. – 2002.					
Broj optuženih osoba		<i>Ukupno RH</i>		<i>KD protiv pravosuđa</i>	
		80.463*		774*	
		<i>Ukupno</i>	<i>% od *</i>	<i>% od *</i>	<i>Ukupno</i>
Vrsta kaznenopravne sankcije	Kazna zatvora	10.131	12,59%	5,30%	41
	Novčana kazna	12.723	15,81%	31,52%	244
	Uvjetna osuda	54.482	67,71%	59,43%	460
	Sudska opomena	1.842	2,29%	3,23%	25
	Oslobođenje od kazne ²⁴	261	0,32%	0,13%	1
	Odgojne mjere	902	1,12%	0,26%	2
	Maloljetnički zatvor	142	0,18%	0,13%	1

6.5. Detaljnija analiza kaznene politike nije predmet ovog rada. Ona bi odnijela suviše prostora i vremena. Ipak, valja upozoriti da se kod kaznenih djela protiv pravosuđa izriče više od dva puta manje zatvorskih kazni, dvostruko više novčanih kazni i nešto manje uvjetnih osuda nego za sva kaznena djela u Republici Hrvatskoj.

²³ Nakon stupanja na snagu KZ 1. 1. 1998. vrlo je brzo uslijedio jedan ispravak (objavljen u NN, 28/98.), a potom dvije izmjene i dopune (NN, 129/00. i 51/01.). Treću, najopsežniju, izmjenu i dopunu predstavlja sada novi Kazneni zakonik.

²⁴ Nije kaznenopravna sankcija, ali je ipak navedena u tablici radi potpunosti podataka.

7. U daljnjem dijelu rada obrađuju se osnovni elementi pojedinih kaznenih djela protiv pravosuđa. Naglasak se stavlja na najčešća kaznena djela protiv pravosuđa, izmjene koje donosi Kazneni zakonik, a obrađeno je i uvođenje kaznenog djela kršenja zakona u sudskom postupku iz razloga koji su razvidni u tom dijelu ovog rada.

IV. POJEDINA KAZNENA DJELA PROTIV PRAVOSUĐA²⁵

1. Neprijavlivanje pripremanja kaznenog djela (članak 299. Kaznenog zakonika)

(1) Tko zna da se priprema počinjenje težeg kaznenog djela i to ne prijavi u vrijeme kad je još bilo moguće spriječiti njegovo počinjenje, a to djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora pet godina ili teža kazna, bude pokušano ili počinjeno, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka glede kaznenog djela za koje je zakonom propisana kazna doživotnog zatvora, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(3) Nema kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom koja priprema počinjenje kaznenog djela, ili joj je ta osoba rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik.

(4) Za kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka može se blaže kazniti počinitelj koji je s osobom koja priprema počinjenje kaznenog djela u nekom od odnosa iz stavka 3. ovoga članka.

8. Pravo kazneno djelo nečinjenja. U našoj praksi iznimno rijetko jer je od stupanja na snagu KZ u pet godina osuđena samo jedna osoba. *Ratio legis* jest da se pravodobnom prijavom spriječi počinjenje težeg kaznenog djela. Zato nije odlučno ako je osoba koja priprema kazneno djelo koje pokuša ili počini neubrojiva ili ne, može biti kažnjena iz nekih drugih razloga ili nakon počinjenja djela počini samoubojstvo. Bit je u sprječavanju pokušaja ili počinjenja djela, bez obzira na to može li počinitelj odgovarati za počinjenje tog djela. Djelo može počinuti svaka osoba koja:

²⁵ Pri obradi elemenata pojedinih kaznenih djela korištena je sljedeća literatura: Ž. Horvatić, Z. Šeparović, djelo cit. u bilj. 10; F. Bačić, djelo cit. u bilj. 10; Ž. Horvatić, djelo cit. u bilj. 17, P., Veić, djelo cit. u bilj. 16; B. Pavišić, P. Veić, djelo cit. u bilj. 13; A. Garačić: Kazneni zakon u sudskoj praksi, Naklada Zadro, Zagreb, 2001.; Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, priredio V. Vouk, Narodne novine, Zagreb, 1987.; B. Zlatarić: Krivični zakonik u praktičnoj primjeni, II svezak, Narodne novine, Zagreb, 1958.; J. Tahović: Komentar Krivičnog zakonika, Savremena administracija, Beograd, 1957.

- a) Zna da se priprema počinjenje težeg kaznenog djela, a to ne prijavi. Pojam “zna” i “mora znati” nisu istoznačnice jer ovaj potonji ne znači da je počinitelj i stvarno znao za pripremanje određenog kaznenog djela.²⁶ Nije nužno znanje o tome tko je počinitelj, već je dovoljno znanje o pripremanju težeg kaznenog djela. Opća dužnost prijavljivanja određena je u članku 172. stavku. 1. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, 110/97., ispravak NN 27/98., NN 58/99., NN 112/99., NN 58/02., ispravak NN 143/02., dalje u tekstu: ZKP). Neprijavljeno kazneno djelo mora biti ono za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju od pet godina ili teža kazna. Počinitelj ne mora znati točno predviđenu kaznu zatvora za kazneno djelo koje ne prijavljuje. Dovoljno je da je svjestan da je riječ o pripremanju težeg kaznenog djela. Težina se određuje prema u zakonu propisanoj kazni.
- b) Djelo ne prijavi u vrijeme kad je još bilo moguće spriječiti njegovo počinjenje. Ako netko propusti prijaviti pripremanje kaznenog djela, a za to je saznao u vrijeme kad se prijavljivanjem više ne može spriječiti počinjenje djela, ovo kazneno djelo ne postoji.
- c) Djelo bude pokušano ili počinjeno, a riječ je o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora pet godina ili teža kazna.

8.1. Radnja počinjenja jest propuštanje pravodobne prijave. Riječ je o kaznenoj prijavi koja prema ZKP može biti usmena i pisana, a može biti podnesena redarstvenim vlastima ili državnim odvjetniku. Dovoljna je i prijava osobi protiv koje je kazneno djelo koje je u fazi pripremanja usmjereno pod uvjetom da to ne dovede u pitanje pravodobnu intervenciju državnih tijela.²⁷ Djelo je dovršeno kad u vremenu koje osoba ima za prijavljivanje sve do trenutka kad više nije moguće spriječiti počinjenje djela osoba propusti podnijeti prijavu. Postojanje prijetnje počinitelja pripremanog kaznenog djela dovodi do ekskulpacije samo ako postoji krajnja nužda.

8.2. Oblik krivnje, traži se izravna namjera. Počinitelj mora znati sve okolnosti navedene u zakonskom opisu djela. Mora biti svjestan da se priprema počinjenje težeg kaznenog djela i da njegova prijava može spriječiti pokušaj ili počinjenje tog kaznenog djela. Već je rečeno da nije nužno da osoba zna koja je kazna točno zapriječena, ali mora znati da je riječ o težem kaznenom djelu. Drugim riječima, počinitelj mora znati faktične okolnosti djela, ali ne detalje. Dovoljno je da ima svijest da se priprema, primjerice, ubojstvo, silovanje ili slično teže kazneno djelo. Taj kriterij služi i za razlikovanje je li riječ o osnovnom ili kvalificiranom obliku djela (koje postoji ako je osnovni oblik počinjen u

²⁶ Zlatarić, djelo cit. u bilj. 25, 524.

²⁷ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 79.

odnosu na kazneno djelo za koje je zakonom propisana kazna doživotnog zatvora.²⁸ Počinitelj ne mora znati da je za pripremano djelo predviđena kazna doživotnog zatvora, ali mora znati faktične okolnosti koje čine kvalifikaciju koja dovodi do mogućnosti izricanja doživotnog zatvora, odnosno da je riječ o osobito teškom kaznenom djelu. Primjerice, neće odgovarati za stavak 2. osoba koja nije prijavila pripremanje umorstva ako nije znala da će to umorstvo biti počinjeno nad trudnicom. Ta osoba treba odgovarati za osnovni oblik jer je znala da se priprema ubojstvo, samo nije znala da je žrtva trudnica.

8.3. Predviđena kazna. Za osnovi oblik maksimum je tri godine zatvora (to je promjena jer je KZ imao posebni maksimum do jedne godine zatvora). Kazneni zakonik diže posebni maksimum i za kvalificirani oblik, pa je predviđena kazna za stavak 2. od tri mjeseca do pet godina. Iz toga slijedi da je Kazneni zakonik za ovo kazneno djelo stroži od KZ.

9. U stavku 3. propisano je da nema osnovnog oblika ovog kaznenog djela kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom koja priprema počinjenje kaznenog djela, ili joj je ta osoba rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik. Ako je počinitelj u navedenom odnosu prema osobi koja priprema počinjenje kaznenog djela za koje može biti izrečena kazna doživotnog zatvora, taj odnos, odnosno srodstvo, predstavlja fakultativnu osnovu za ublaživanje kazne.

2. Neprijavljivanje počinjenog kaznenog djela (članak 300. Kaznenog zakonika)

(1) Tko zna da je počinjeno teško kazneno djelo pa to ne prijavi iako zna da bi takvom prijavom bilo omogućeno ili znatno olakšano otkrivanje djela ili počinitelja, a za to djelo je zakonom propisana kazna doživotnog zatvora,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se službena ili odgovorna osoba koja ne prijavi počinjenje težeg kaznenog djela za koje je saznala obavljajući svoju dužnost a radi se o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili povodom prijedloga.

(3) Nema kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom koja je počinila neprijavljeno kazneno djelo ili je toj osobi rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik, odvjetnik, branitelj, javni bilježnik, liječnik, primalja ili drugi zdravstveni djelatnik, psiholog, djelatnik skrbništva, vjerski ispovjednik ili druge osobe u obavljanju svoga zvanja.

²⁸ To je ujedno i izmjena u Kaznenom zakoniku jer on predviđa kaznu doživotnog zatvora (umjesto dugotrajnog zatvora koji je imao KZ).

(4) Za kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka kaznit će se liječnik, primalja ili drugi zdravstveni djelatnik, psiholog, javni bilježnik i djelatnik skrbištva i djelatnik odgojno-obrazovne ustanove ako je djelo počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi.

10. Kao i prethodno, i ovo je pravo kazneno djelo nečinjenja i ono je vrlo rijetko u našoj sudskoj praksi (u pet godina, dva osuđenika). *Ratio legis* jest omogućivanje ili znatno olakšavanje otkrivanja počinjenog kaznenog djela, ali i počinitelja, dakle zaštita djelovanja pravosuđa kod osobito teških kaznenih djela. Razlika od prethodnog kaznenog djela je u tome što je ovdje osoba saznala za djelo nakon što je ono počinjeno. Djelo iz stavka 1. može počinuti svaka osoba, a djelo iz stavka 2. samo službena ili odgovorna osoba. Nije nužno da osoba zna za počinitelja kaznenog djela, ali ako zna, dužna je prijaviti i njega. Djelo postoji ako o prijavi ovisi otkrivanje djela ili počinitelja. Otkrivanje počinitelja najprije znači otkrivanje njegove istovjetnosti, ali i otkrivanje skloništa počinitelja koji je poznat.²⁹

10.1. **Radnja počinjenja**, kao i kod prethodnog djela, jest propuštanje podnošenja pravovremene prijave. I ovdje prijava može biti usmena i pisana. Omogućiti ili znatno olakšati otkrivanje djela ili počinitelja znači poduzeti one aktivnosti koje dovode do započinjanja, nastavljanja ili dovršenja kaznenog postupka. Otkrivanje je pravovremeno kad sprječava da kazneni postupak bude pokrenut ili vođen protiv nekoga tko nije počinitelj ili kad bez takvog otkrivanja kazneni postupak ne može biti započet ili dovršen.

10.1.1. U stavku 2. predviđena je kaznena odgovornost službene ili odgovorne osobe koja ne prijavi počinjenje težeg kaznenog djela za koje je saznala obavljajući svoju dužnost a riječ je o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili se ne pokreće u povodu prijedloga. Kriterij je li riječ o težem kaznenom djelu koje je trebalo biti prijavljeno jest objektivna i dvostruka. Važna je zaprijećena kazna i da nije riječ o kaznenom djelu za koje se kazneni postupak pokreće privatnom tužbom ili u povodu prijedloga. Prema članku 171. ZKP postoji opća dužnost za sva tijela državne vlasti i sve pravne osobe prijaviti kaznena djela za koja se progona po službenoj dužnosti, koja su im dojavljena ili za koja su sami saznali. U tom smislu obveza iz članka 300. stavka 2. Kaznenog zakonika uža je od one iz članka 171. ZKP jer se odnosi samo na teža kaznena djela.

10.2. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera. Svijest počinitelja mora obuhvatiti one elemente počinjenog kaznenog djela koji dovode do kvalifikacije kaznenog djela. Ne mora znati sve detalje djela, niti da je za to djelo predviđena kazna doživotnog zatvora, ali mora znati element kvalifikacije djela (primjerice,

²⁹ Zlatarić, djelo cit. u bilj. 25, 527.

da je ubijena trudnica). Počinitelj mora znati da bi njegova prijava omogućila ili znatno olakšala otkrivanje djela ili počinitelja.

10.3. Predviđena kazna jest novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Kazneni zakonik ovdje nije mijenjao obilježja djela niti kaznu iz KZ.

10.4. Stavak 3. predviđa isključenje protupravnosti ako djelo ne prijavi osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom koja je počinila neprijavljeno kazneno djelo ili je toj osobi rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik. Isključenje je prošireno s obzirom na kazneno djelo iz članka 299. Kaznenog zakonika i na odvjetnika, branitelja, javnog bilježnika, liječnika, primalju ili drugog zdravstvenog djelatnika, psihologa, djelatnika skrbništva, vjerskog ispovjednika ili druge osobe u obavljanju njezina zvanja.

10.5. Ako je neprijavljeno djelo iz stavka 1. i 2. članka 300. Kaznenog zakonika počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, zakon predviđa kaznenu odgovornost za liječnika, primalju ili drugog zdravstvenog djelatnika, psihologa, javnog bilježnika i djelatnika skrbništva i djelatnika odgojno-obrazovne ustanove, i to ako je djelo počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi.

3. Pomoć počinitelju nakon počinjenog kaznenog djela (članak 301.)

(1) Tko krije počinitelja teže kaznenog djela ili mu prikrivanjem sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, tragova kaznenog djela ili predmeta nastalih ili pribavljenih kaznenim djelom ili na drugi način pomaže da ne bude otkriven, a radi se o kaznenom djelu za koje je zakonom propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko krije osobu koja je osuđena na kaznu zatvora ili na drugi način onemogućuje izvršenje te kazne.

(3) Počinitelju kaznenog djela iz stavka 2. ovoga članka ne može se izreći teža kazna od one na koju je osuđena osoba kojoj je počinitelj pružio pomoć.

(4) Nema kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka ako je njegova zakonska obilježja ostvarila osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom kojoj je pružila pomoć ili mu je ta osoba rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik.

11. Ovo kazneno djelo (u teoriji nekad zvano kao kazneno djelo podržavanja ili jatakovanja)³⁰ može biti počinjeno samo činjenjem (ne i propuštanjem; tako Bačić,³¹ Zlatarić³² i Garačić,³³ suprotno Horvatić, Šeparović gdje se navodi da

³⁰ Tahović, djelo cit. u bilj. 25, 540.

³¹ Djelo cit. u bilj. 10, 82.

³² Djelo cit. u bilj. 25, 528.

³³ Djelo cit. u bilj. 25, 357 gdje je navedena i odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, VSRH, Kž-835/96 od 13. 11. 1997., u kojoj stoji da to kazneno djelo može biti ostvareno samo

djelo može biti počinjeno i nečinjenjem³⁴). U hrvatskoj sudskoj praksi ovo kazneno djelo je rijetko (27 osuđenika u pet godina, 3,49% ukupnog broja osuđenika za kaznena djela protiv pravosuđa). Djelo može počinuti svaka osoba koja nije sudjelovala u počinjenju kaznenog djela za koje pruža pomoć. *Ratio legis* jest sprječavanje onemogućivanja djelovanja pravosuđa u otkrivanju i hvatanju počinitelja težeg kaznenog djela te izvršenju kazne zatvora. Djelo je akcesorne prirode, što znači da za njegovo postojanje mora prethodno biti počinjeno neko drugo, zakon traži teže kazneno djelo. Kriterij za teže kazneno djelo opet je zapriječena kazna (pet godina zatvora ili teža kazna). Za stavak 2. nije potrebno da počinitelj krije osuđenika koji je osuđen na kaznu zatvora u trajanju pet godina ili težu kaznu, dovoljno je da počinitelj krije osuđenika ili na drugi način onemogućuje izvršenje bilo koje kazne zatvora na koju je osuđenik osuđen.

11.1. **Radnja počinjenja** djela u stavku 1. jest ona radnja koja je poduzeta da počinitelj ne bude otkriven. Zakon ih nabraja primjerično (krije počinitelja ili mu prikrivanjem sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, tragova kaznenog djela ili predmeta nastalih ili pribavljenih kaznenim djelom) i dodaje generalnu klauzulu (ili na drugi način) pomaže da ne bude otkriven. Radnja počinjenja mora biti izravna pomoć počinitelju prethodnog djela (organiziranje bijega, davanja skloništa, novca ili nabavljanje lažnih isprava, davanje obavijesti o kretanju potjere za njih, zavaravanje organa progona o mjestu ili kretanju počinitelja, javljanje na izdržavanje kazne zatvora pod imenom osuđenika i tsl.). Samo neprijavlivanje počinitelja, iako bi to moglo značiti pomoć počinitelju, nije to kazneno djelo, već kazneno djelo iz članka 300. Kaznenog zakonika. Isto tako, nije to kazneno djelo ako se netko sam prijavi kao počinitelj (to je onda samoprijavlivanje koje je inkriminirano u članku 302. stavku 2. Kaznenog zakonika). Nagovaranje svjedoka da ne terete počinitelja također nije to kazneno djelo, ali može biti kazneno djelo sprječavanje dokazivanja iz članka 304. Kaznenog zakonika.

11.1.1. U stavku 2. počinitelj poduzima radnju kojom krije osuđenika na kaznu zatvora ili na drugi način onemogućava izvršenje kazne zatvora. Za postojanje ovog oblika, kao i za postojanje oblika iz stavka 1., nije nužno da je radnja pomaganja uspjela, dovoljno je da je počinjena. Isto tako, za postojanje tog djela nije nužan sporazum između počinitelja prethodnog djela i tog djela. Djelo postoji i kad počinitelj prethodnog djela ne zna da netko radi na tome da ne bude otkriven.

činjenjem. Stoga propust dvojice optuženika da o nečemu izvijeste djelatnike policije ne predstavlja to kazneno djelo.

³⁴ Djelo cit. u bilj. 10, 403.

11.2. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera. Svijest počinitelja mora obuhvatiti da je osoba kojoj pomaže počinila teže kazneno djelo ili da je osuđena na kaznu zatvora. Nije dovoljno da osoba samo sumnja u te okolnosti, mora ih i znati.

11.3. Predviđena kazna za oba oblika (stavak 1. i stavak 2.) jest novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Kazneni zakonik niti ovdje nije mijenjao obilježja djela niti kaznu iz KZ.

11.3.1. U stavku 3. propisano je ograničenje u kažnjavanju jer je određeno da počinitelju kaznenog djela iz stavka 2. ne može biti izrečena teža kazna od one na koju je osuđena osoba kojoj je počinitelj pružio pomoć.

11.4. Propisano je isključenje protupravnosti ako je počinitelj osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom kojoj je pružila pomoć ili mu je ta osoba rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik (stavak 4.).

4. Lažno prijavljivanje kaznenog djela (članak 302.)

(1) Tko prijavi neku osobu da je počinila kazneno djelo iako zna da to nije istina, a radi se o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili povodom prijedloga, ili tko za takvo djelo podmetanjem tragova ili na drugi način izazove pokretanje kaznenog postupka protiv osobe za koju zna da nije počinitelj kaznenog djela,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko prijavi da je počinjeno kazneno djelo iako zna da to nije istina, a radi se o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili povodom prijedloga ili tko sebe prijavi da je počinio takvo djelo iako to nije istina,

kaznit će se novčanom kaznom do sto dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do tri mjeseca.

12. Drugo po redu učestalosti kaznenih djela protiv pravosuđa (267 osuđenika u pet godina, odnosno 34,50% ukupnog broja osuđenika za kaznena djela protiv pravosuđa). Djelo može biti počinjeno samo činjenjem, a počinitelj može biti svaka osoba. *Ratio legis* je dvostruk. Prvo, potreba kaznenopravne zaštite protiv denuncijanta koji lažnim prijavljivanjem ometa rad pravosuđa jer neopravdano pokreće pravosudni aparat ili ga skreće u pogrešnom smjeru. Te aktivnosti ruše pouzdanje u rad pravosudnih tijela te njihov ugled i autoritet. Drugo, želi se zaštititi osoba koja je lažno prijavljena čime su joj ugroženi ugled i čast i neopravdano je izvrgnuta aktivnostima pravosudnih tijela (postoji i ugrožavanje položaja u društvu, osobnog mira, zapravo prava i sloboda u širem smislu riječi). Pristanak osobe da protiv nje bude podnesena lažna prijava

ne isključuje protupravnost lažnog prijavljivanja. Prijava je označivanje neke osobe kao počinitelja kaznenog djela za koje se postupak ne pokreće privatnom tužbom ili u povodu prijedloga. Forma prijave nije strogo određena, može biti usmena i pisana, putem telefona, u neformalnom kontaktu s tijelima progona i tsl. Važan je sadržaj izjave, a ne je li ona nazvana *kaznena prijava*. Djelo postoji i ako je prijava anonimna pa poslije bude utvrđeno tko je podnositelj. Prijava mora biti lažna, i to objektivno i subjektivno. Objektivno znači da navodi u prijavi ne odgovaraju istini, a subjektivno da prijavitelj zna da ono što iznosi ne odgovara stvarnosti. Prijava mora biti podnesena tijelima kaznenog progona (državnom odvjetništvu, policiji), a dostatno je da je podnesena i sudu, pa čak i drugoj pravnoj osobi koja je poslije prosljedi nadležnom tijelu. Nije nužno da je riječ o strogo formalnoj kaznenoj prijavi, djelo postoji i ako je optuženica u predstavi na rad suca upućenoj ministru pravosuđa i predsjedniku Vrhovnog suda Republike Hrvatske i predsjedniku županijskog suda lažno optužila suca da je zahtijevao mito.³⁵

12.1. Ne postoji to kazneno djelo ako je prijava učinjena za kazneno djelo za koje se postupak pokreće privatnom tužbom ili u povodu prijedloga ili je riječ o prekršaju ili nekom stegovnom djelu. Isto tako, nema tog djela ako postoje neke zakonske zapreke za vođenje kaznenog postupka (okolnosti koje isključuju kazneni progon; zastara, amnestija, pomilovanje i sl.). U tim situacijama može postojati odgovornost za klevetu ili uvredu. Postoji to djelo ako je prijavljena osoba počinila kazneno djelo koje se goni po privatnoj tužbi ili u povodu prijedloga, a lažni prijavitelj u prijavi izmijeni okolnosti tako da izgleda kao da je riječ o kaznenom djelu koje se progoni po službenoj dužnosti. To kazneno djelo ima četiri oblika:³⁶

- a) Izravna lažna prijava (stavak 1.). Lažna prijava neke osobe da je počinila kazneno djelo koje se ne progoni privatnom tužbom ili u povodu prijedloga. Iz prijave mora jasno proizlaziti da je neka osoba počinitelj ili sudionik u nekom kaznenom djelu. Prijavljena osoba mora postojati, nema djela ako se prijava odnosi na izmišljenu ili umrlu osobu (tada to može biti djelo iz stavka 2.). Djelo je dovršeno podnošenjem prijave, nije potrebno da je došlo do pokretanja kaznenog postupka.
- b) Neizravna lažna prijava (stavak 2.). Lažno prijavljivanje podmetanjem dokaza (tragova ili na drugi način). Radnja počinjenja jest, dakle, konkludentna. Ovdje ne ulaze radnje kojima se prikrivaju dokazi o nevinosti neke osobe.³⁷ Za razliku od oblika pod a), zakon ovdje traži da je došlo

³⁵ Odluka VSRH, KŽ-532/96 od 1. listopada 1999.

³⁶ Tako Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 84; Vouk, djelo cit. u bilj. 25, 267, dok Pavišić, Veić, djelo cit. u bilj. 25, 518; Horvatić, Šeparović, djelo cit. u bilj. 10, 403, i Garačić, djelo cit. u bilj. 25, 358, govore o tri podgrupe.

³⁷ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 87.

do pokretanja kaznenog postupka. U teoriji se smatra da je taj uvjet ispunjen ako je istražni sudac donio rješenje o provođenju istrage, odnosno kad sud prihvati optužnicu (bez provođenja istrage) ili kad zakaže glavnu raspravu na temelju optužnog prijedloga.³⁸ No, u svim tim situacijama ZKP određuje da je kazneni postupak već započeo (članak 164. ZKP). Vidjeli smo da se tim djelom želi spriječiti neopravdano pokretanje pravosudnog aparata. Djelovanje kaznenog pravosudnog aparata, u širem smislu riječi, počinje izvidima kaznenih djela koje obavlja redarstvena vlast gdje se prikupljaju obavijesti na temelju kojih se sastavlja akt državnog odvjetnika za pokretanje postupka (istražni zahtjev, neposredna optužnica, optužni prijedlog). O tim aktima odlučuje sud i pozitivan odgovor znači započinjanje kaznenog postupka. No, odlukom suda istražni zahtjev ne mora biti usvojen, optužni prijedlog može biti odbačen, a neposredna optužnica vraćena u istragu ili postupak obustavljen. U svim tim situacijama postoje aktivnosti suda. Neizravnom lažnom prijavom čitav taj aparat neopravdano je pokrenut (a to predstavlja objekt zaštite ovog kaznenog djela), pri čemu uopće i ne mora doći do započinjanja kaznenog postupka. Zato bi valjalo uzeti, a uostalom zakon tako i kaže, da je za postojanje tog oblika djela dovoljno da je kazneni postupak pokrenut (aktom državnog odvjetnika), a ne da je i započeo.

- c) Lažna prijava o kaznenom djelu (stavak 2.). Riječ je o prijavljivanju izmišljenog kaznenog djela za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi niti u povodu prijedloga. Može biti riječ o izravnoj prijavi da je počinjeno neko djelo ili o namještanju dokaza kao da je djelo počinjeno. Nije djelo ako se u prijavi iznose samo sumnje i pretpostavke. Motivi i namjere nisu odlučne za postojanje djela.
- d) Lažno samoprijavljivanje (stavak 2.). Taj oblik postoji ako netko sam sebe prijavi kao počinitelja kaznenog djela, a zna da djelo nije počinio. Moguće je da djelo postoji, samo što počinitelj nije podnositelj prijave, a moguće je da je riječ i o izmišljenom djelu.

12.2. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera. Počinitelj prijavljuje, a zna da su navodi prijave lažni, odnosno svjesno i voljno podmeće dokaze. Počinitelj također zna da je ono što prijavljuje kazneno djelo.

12.3. Predviđena kazna za dva oblika iz stavka 1. jest novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Za dva oblika iz stavka 2. predviđena je novčana kazna do sto dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do tri mjeseca. Kazneni zakonik ovdje nije mijenjao obilježja djela niti kaznu iz KZ.

³⁸ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 87, Horvatić, Šeparović, djelo cit. u bilj. 10, 404.

12.4. Podnošenjem lažne prijave, u pravilu, ostvaruju se i obilježja kaznenog djela klevete (iznosi se neistinita činjenična tvrdnja da je neka osoba počinila kazneno djelo, a to može škoditi njezinoj časti ili ugledu). Odgovor na pitanje je li riječ u toj situaciji o dva kaznena djela ili samo o jednom (i to kojem?) različit je. Pitanje se postavlja samo za oblik lažnog prijavljivanja ovdje naveden pod a), izravna lažna prijava. Prema jednom mišljenju, riječ je o idealnom stjecaju jer ta dva djela imaju različite zaštitne objekte i različite su težine.³⁹ Prema drugom stajalištu, ovdje je riječ o prividnom stjecaju na osnovi konsumpcije, tj. kleveta je konzumirana u lažnom prijavljivanju, a taj zaključak temelji se na *vrijednosnom (aksiološkom) ocjenjivanju in abstracto*.⁴⁰ To drugo stajalište zastupa se i u pojedinim stranim publikacijama, samo s drugim obrazloženjem. Tvrdi se, naime, da je riječ samo o lažnom prijavljivanju, ali na osnovi alteranitiviteta. Smatra se da alteranitivitet postoji onda kad zakon isto ponašanje inkriminira više puta promatrajući to ponašanje s različitih kriminalnopolitičkih temelja. Tada nije svrsishodno kazniti za oba ponašanja, već samo za jedno, a odgovor na pitanje koje će ponašanje biti kažnjeno ovisi o tome koji kriminalnopolitički aspekt više odgovara konkretnom događaju. Prema tom stajalištu, kod lažnog prijavljivanja objekt zaštite omogućivanja nesmetanog djelovanja pravosuđa preteže nad objektom zaštite časti i ugleda, pa je onda tu riječ samo o lažnom prijavljivanju.⁴¹

12.4.1. Odgovor na pitanje možda bi mogao biti pronađen s praktičnog aspekta i ovisio bi o tome za koje je kazneno djelo lažna prijava podnesena i je li državni odvjetnik pokrenuo postupak za kazneno djelo lažnog prijavljivanja. Ako je lažna prijava podnesena za kazneno djelo za koje se postupak pokreće privatnom tužbom ili u povodu prijedloga, nema kaznenog djela lažnog prijavljivanja jer ono može postojati samo ako je riječ o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenog postupka nije prepušteno privatnoj tužbi niti se pokreće u povodu prijedloga. U toj situaciji oštećenik (lažno prijavljeni) svoje bi pravo (povredu časti i ugleda) mogao ostvarivati privatnom tužbom za kazneno djelo klevete. Isti je odgovor i za situaciju ako lažna kaznena prijava nije podnesena nadležnom tijelu ili ne dođe do nadležnog tijela. Tada nema lažnog prijavljivanja, ali ima klevete.⁴² Ako državni odvjetnik odbaci kaznenu prijavu za lažno prijavljivanje (da je počinjeno kazneno djelo za koje pokretanje kaznenog postupka

³⁹ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 86.

⁴⁰ Zlatarić, djelo cit. u bilj. 25, 537, Horvatić, Šeparović, djelo cit. u bilj. 10, 235. Međutim, u istom djelu (str. 403) navodi se i sljedeće: "Kazneno djelo lažnog prijavljivanja redovito se javlja u idealnom stjecaju s kaznenim djelom klevete iz čl. 200. KZ-a." Izgleda da u istom djelu (knjizi) o istom pitanju postoje suprotna stajališta.

⁴¹ D. Atanacković: Krivično pravo, posebni deo, Službeni list SFRJ, Beograd, 1985., str. 512 i 513.

⁴² Tako Zlatarić, djelo cit. u bilj. 25, 538.

nije prepušteno privatnoj tužbi ili se pokreće u povodu prijedloga), oštećenik bi svoje pravo mogao ostvarivati kao supsidijarni tužitelj zastupajući optužbu za kazneno djelo lažnog prijavljivanja, ali ne i za klevetu. To stajalište trpi kritiku jer je primarni zaštitni objekt kaznenih djela protiv pravosuđa sprječavanje ometanja djelovanja pravosuđa pa je upitno može li privatna osoba, ovdje oštećenik kao tužitelj, zastupati optužbu u toj situaciji. S druge strane, zaštitni je objekt i čast i ugled osobe koja je lažno prijavljena pa je onda pitanje bi li oštećenik mogao kao supsidijarni tužitelj nastaviti progon za lažno prijavljivanje. Doduše, čast i ugled oštećenika povrjeđuje se i klevetom, ali što je sa situacijom ako su mu protekli objektivni rokovi za podnošenje privatne tužbe za klevetu? U takvoj situaciji oštećenik bi ostao bez kaznenopravne zaštite, pa bi onda rješenje moglo biti u tome da u opisanoj situaciji on ima pravo kao supsidijarni tužitelj zastupati optužbu za lažno prijavljivanje.

12.5. Sporan je i odnos lažnog prijavljivanja s davanjem lažnog iskaza (primjerice, netko lažno prijavi drugog da je počinio kazneno djelo i poslije kao svjedok dade lažan iskaz, odnosno ponovi navode iz lažne prijave). Zlatarić misli da lažan iskaz nije konzumiran u lažnom prijavljivanju jer postoji dužnost svjedoka da govori istinu pa niti lažni prijavitelj ne može biti oslobođen te dužnosti.⁴³ Bačić također drži da ovdje postoji stjecaj tih dvaju kaznenih djela.⁴⁴ Stav da je ovdje riječ o stjecaju dovodi se u pitanje s obrazloženjem da se teško može očekivati da će se svjedok koristiti svojim pravom i ne odgovoriti na pitanje ako je vjerojatno da bi odgovorom izložio sebe kaznenom progonu. Naime, svjedok bi u iskazu trebao ponoviti navode iz lažne prijave (za koje zna da su lažni). Na taj bi način dao lažan iskaz u kaznenom postupku nakon upozorenja da nije dužan odgovoriti na pojedino pitanje i odgovorom izvrnuti sebe kaznenom progonu (za kazneno djelo lažnog iskaza). Osim toga, ističe se da je bit kriminalnog ponašanja u lažnom prijavljivanju, a ne u davanju lažnog iskaza, i da postoji prividni stjecaj, pri čemu je lažan iskaz nekažnjivo naknadno djelo.⁴⁵

12.5.1. Valja primijetiti da taj potonji stav ima na umu samo praktičan aspekt problema utemeljen na dvojbenosti što se može očekivati od lažnog prijavitelja ako bude ispitivan kao svjedok. Čini se da tu ipak ne leži odgovor na pitanje o postojanju stjecaja. Naime, kod lažnog prijavljivanja i lažnog iskaza povrjeđuje se, doduše, isti zaštitni objekt (oba su djela u glavi kaznenih djela protiv pravosuđa). Međutim, tu imamo dvije vremenski odvojene radnje za koje su u Kaznenom zakoniku propisane različite kazne. *Nota bene*, za kvalificirani oblik lažnog iskaza, onaj u kaznenom postupku, predviđena je kazna zatvora od jedne

⁴³ Djelo cit. u bilj. 25, 538 i 539.

⁴⁴ Djelo cit. u bilj. 10, 86; tako i Vouk, djelo cit. u bilj. 25, 271, 272.

⁴⁵ Djelo cit. u bilj. 41, 514.

do deset godina, a za lažno prijavljivanje novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Stoga je teško prihvatiti da bi lažan iskaz bio nekažnjivo naknadno djelo i da je bit samo u lažnom prijavljivanju. Ipak ovdje počinitelj s dvije vremenski odvojene radnje na dva načina povrjeđuje zaštićeno dobro, s tim što je druga povreda (lažan iskaz) mnogo teža od prve (to proizlazi iz zapriječenih kazni za oba djela). S obzirom na sve navedeno, valjalo bi zaključiti da ipak postoje dva djela, stjecaj lažnog prijavljivanja i lažnog iskaza.

12.6. Posebno je pitanje postoji li lažno prijavljivanje ako lažna prijava potječe od okrivljenika koji u svom iskazu pred sudom u kaznenom postupku, da bi obranio sebe, lažno optuži nekog drugog. Vouk misli da lažno prijavljivanje može biti počinjeno u obliku izjave dane tijekom ispitivanja u svojstvu okrivljenika.⁴⁶ Zlatarić misli da okrivljenik uvijek čini lažno prijavljivanje kad u iskazu lažno tereti za djelo za koje je sam optužen osobu protiv koje postupak još nije pokrenut. Drži da tu nije riječ o dopuštenoj obrani jer ako zakon i tolerira laž okrivljenika, to ne znači da se on smije braniti tako da skreće postupak na druge za koje zna da su nevini.⁴⁷ Ako, pak, okrivljenik lažno tereti suokrivljenika (dakle osobu protiv koje je postupak već pokrenut), to više ne ulazi u pojam prijavljivanja pa stoga i nema lažnog prijavljivanja. Nadalje, čak i ako takva izjava okrivljenika ima obilježja lažnog prijavljivanja, to ne mora značiti da uvijek i postoji to djelo. Naime, ako je takva izjava u očitoj suprotnosti s utvrđenim činjeničnim stanjem i ne izazove nikakvu reakciju nadležnih tijela u smislu pokretanja kaznenog postupka, onda takva izjava predstavlja neznatnu društvenu opasnost⁴⁸ (odnosno danas, beznačajno djelo). Suprotno tome, Bačić misli da u promatranoj situaciji nema lažnog prijavljivanja obrazlažući to uvažavanjem pravne situacije okrivljenika te činjenicom da organi progona moraju s najvećom rezervom primati izjave optuženika kojom on tereti druge osobe. Zato ovdje i nema djela kojim se ometa ili sprječava djelovanje pravosudnih tijela. Uz to, okrivljenik ne može počinuti niti djelo davanja lažnog iskaza, pa onda ne bi trebalo uzeti da može počinuti i lažno prijavljivanje.⁴⁹

12.6.1. Odgovor na postavljeno pitanje valjalo bi potražiti u sadržaju pojma "obrana okrivljenika", odnosno koja su njegova prava i dužnosti s obzirom na način obrane u kaznenom postupku. Ima li okrivljenik uopće ikakve dužnosti u pogledu načina svoje obrane u kaznenom postupku? Ako ima, kakve su sankcije za nepoštovanje tih dužnosti? Detaljna analiza tih pitanja nije predmet ovoga rada. Ipak, za potrebe odgovora na sporno pitanje valja navesti sljedeće. Obrana okrivljenika u kaznenom postupku skup je procesnih radnji poduzetih u cilju

⁴⁶ Djelo cit. u bilj. 25, 267.

⁴⁷ Djelo cit. u bilj. 25, 535.

⁴⁸ Ib., 536.

⁴⁹ Djelo cit. u bilj. 10, 86.

utvrđivanja činjenica i okolnosti koje idu u korist okrivljenika i primjene propisa koji su za okrivljenika najpovoljniji.⁵⁰ Za nas su ovdje važne procesne radnje okrivljenika u istrazi, odnosno na glavnoj raspravi, točnije jedna procesna radnja, a to je njegov iskaz. Druga procesna radnja koja je sastavnica obrane na glavnoj raspravi jest izjašnjenje o osnovanosti optužnog akta i ona ovdje nije odlučna jer to izjašnjenje nije iskaz (izvor saznanja o činjenicama). Koja, dakle, zakonska prava i dužnosti ima okrivljenik prema vlastitom iskazu? Okrivljenik nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na postavljena pitanja (članak 4. stavak 3. ZKP). Iz toga slijedi da okrivljenik ima pravo iskazivati. To je njegovo pravo obrane, on iskazuje u obrani svojeg prava čije mu postojanje zakon priznaje. Pravo iskazivanja je neograničeno. Drugim riječima, nikakve aktivnosti ne smiju biti poduzimane da bi se došlo do priznanja okrivljenika ili do bilo kakve okrivljenikove izjave (druga rečenica u članku 4. stavku 3. i članak 225. stavak 8. ZKP). Ako iskazuje, okrivljeniku mora biti omogućeno da se u neometanom izlaganju očituje o svim okolnostima koje ga terete i da iznese sve činjenice koje mu služe za obranu (članak 225. stavak 5. ZKP). Postoji uvriježen stav da se okrivljenik ima pravo braniti onako kako mu najviše odgovara. Takva odredba u našim propisima ne postoji. Ali, postoji odredba iz koje proizlazi da okrivljenik ne može počinuti kazneno djelo davanja lažnog iskaza (članak 303. stavak 2. Kaznenog zakonika). *Arg. a contrario*, okrivljenik nije dužan iskazivati istinu. Nadalje, ZKP ne nameće okrivljeniku nikakve dužnosti s obzirom na njegov iskaz.⁵¹ To znači da okrivljeniku ne smije biti nametnuto da iskazuje ili ne iskazuje, a niti mu smije biti nametnuto kako da iskazuje.

12.6.2. S obzirom na sve navedeno, osnovano možemo postaviti pitanje: ako zakon već tolerira okrivljenikovu laž (ne sankcionira njegovo laganje kao kazneno djelo davanja lažnog iskaza), smijemo li mu nametati obvezu da iskazuje na način da ne smije lažno teretiti drugog? Pritom valja naglasiti da se toleriranje odnosi na kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora do deset godina, a pitanje se ovdje postavlja u odnosu na kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora do tri godine. Izgleda čudno, pa i nespretno, da bi pravni sustav tolerirao okrivljeniku nešto što je težine da zavrjeđuje kaznu zatvora do deset godina, a istovremeno ne bi tolerirao ono za što je predviđena višestruko blaža kazna, do tri godine. Osim toga, ako okrivljeniku ne toleriramo

⁵⁰ B. Zlatarić, M. Damaška: Rječnik krivičnog prava i postupka, Informator, Zagreb, 1966., str. 198.

⁵¹ Prema ZKP okrivljeniku smiju biti nametnute neke druge dužnosti. Primjerice, odazivanje pozivu, zatim okrivljenik mora omogućiti pretragu vlastitog stana (članak 211. ZKP), bez njegove privole smiju mu biti uzeti otisci prstiju ili drugih dijelova tijela (članak 246.a. stavak 2. ZKP), mora se podvrgnuti tjelesnom pregledu (članak 265. stavak 1. ZKP) itd. No, iz zakona slijedi da s obzirom na iskaz okrivljenika nema ičega što bi mu smjelo biti nametnuto.

lažno prijavljivanje, što i kako treba sudac postupiti ako okrivljenik u svom iskazu tereti drugog? Treba li ga upozoriti na posljedice lažnog prijavljivanja (članak 173. stavak 2. i 3. ZKP)? Ne bi li to bio pritisak na okrivljenika i zapravo ograničenje njegove obrane u dijelu u kojem je ZKP uopće ne ograničava, dapače izričito zabranjuje bilo kakav pritisak? Takav pritisak ulazi u domenu izričite zakonske zabrane i posljedica mu je izričita dokazna zabrana (članak 225. stavak 6. i 10. ZKP). Takvo postupanje, u kojem bi od okrivljenika, pod prijetnjom kaznenog progona za kazneno djelo lažnog prijavljivanja, zapravo iznudili iskaz, bio bi nezakonit, a njegova posljedica je nezakonit dokaz i kao takav mora biti izdvojen iz spisa predmeta.

12.6.3. Prema tome, valjalo bi prihvatiti stav da okrivljenik, zbog svoje pravne situacije i svoga prava na obranu (slobodnim iskazivanjem) i zbog analogije s nemogućnošću njegove kaznene odgovornosti za davanje lažnog iskaza, ne bi mogao kazneno odgovarati ni za kazneno djelo lažnog prijavljivanja.

5. Davanje lažnog iskaza (članak 303.)

(1) Svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji u postupku pred sudom, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku daje lažni iskaz, nalaz ili mišljenje ili nešto lažno prevede,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se stranka u postupku, osim okrivljenika koja daje lažni iskaz ako se na tom iskazu temelji konačna odluka u tom postupku.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena osuda nedužnog okrivljenika ili druge osobito teške posljedice za okrivljenika u kaznenom postupku, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Ako počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka dragovoljno opozove svoj iskaz prije donošenja konačne odluke, može se osloboditi kazne.

13. To je najčešće djelo iz ove glave (425 osuđenika u pet godina primjene KZ, gotovo 55% svih osuđenih za kaznena djela protiv pravosuđa). Djelo može biti počinjeno samo činjenjem (šutnja nije činjenje a nečinjenjem ovo djelo ne može biti počinjeno). Počinitelj djela iz stavka 1. može biti svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač, a djela u stavku 2. stranka u postupku, osim okrivljenika. Zakon rabi termin okrivljenik kao generički pojam za sve postupke (kazneni, prekršajni, stegovni koji se vodi uz supsidijarnu primjenu ZKP). *Ratio legis* jest zaštita djelovanja pravosudnih tijela pri utvrđivanju činjeničnog stanja. Društvo ima interes da odluke pravosudnih tijela budu utemeljene na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju, a to je nemoguće ako građani pred tim tijelima svjesno iskazuju neistinu. Zato treba utjecati na građane da svoju dužnost izvršavaju savjesno i pošteno.

13.1. Ovo kazneno djelo ima tri oblika:

- a) Lažan iskaz svjedoka, vještaka, prevoditelja ili tumača u postupku pred sudom, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku (stavak 1.).
- b) Lažan iskaz stranke u parničnom, izvanparničnom ili upravnom postupku pri izvođenju dokaza ispitivanjem stranaka, pa na tom iskazu bude utemeljena konačna odluka suda (stavak 2.).
- c) Kvalificirani oblik stavka 1., ako uslijed toga djela bude prouzročena osuda nedužnog okrivljenika ili druge osobito teške posljedice za okrivljenika u kaznenom postupku (stavak 3.).

13.2. Za postojanje djela moraju biti ispunjeni određeni uvjeti. Iskaz mora biti dan pred sucem odnosno pred osobom koja je ovlaštena upravljati procesnom radnjom i primiti iskaz. Tu ulaze postupci pred sudom (kazneni, prekršajni, parnični i svaki drugi postupak pred sudom), upravni i stegovni postupak, a i postupci pred izbranim sudovima, arbitražom, ali ne i pred mirovnim vijećem (članak 444. ZKP). Iskaz mora biti dan uz poštovanje procesne forme. Osoba mora biti upozorena da je davanje lažnog iskaza kazneno djelo. Nisu ostvarena obilježja djela kad je stranka u upravnom postupku samo predočila isprave s neistinitim sadržajem.⁵² Iskaz mora biti objektivno i subjektivno lažan. Objektivno je lažan kad sadržaj iskaza ne odgovara stvarnosti. Subjektivno je lažan kad počinitelj svjesno iskazuje suprotno od onoga što mu je poznato. Lažan iskaz mora se odnositi samo na činjenice. Činjenice moraju biti od značenja za odluku, a djelo iz stavka 1. postoji i kad iskaz nije utjecao na odluku. Prema stavku 2., djelo postoji samo ako se konačna odluka temelji na lažnom iskazu stranke, osim okrivljenika. Izvođenje zaključaka iz činjenica može biti pogrešno, ali to nije lažan iskaz u smislu postojanja kaznenog djela. Lažan iskaz može se odnositi i na prešućivanje činjenica ako postoji dužnost iznošenja svih činjenica i ako je osoba na to upozorena. Prešućivanje mora biti svjesno. No, nema djela ako svjedok prešuti neke činjenice ako bi iznošenjem tih činjenica izložio sebe ili svog bliskog srodnika teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili kaznenom progonu. Djelo je dovršeno davanjem iskaza, bez obzira na to hoće li tijelo koje vodi postupak ponoviti tu radnju i bez obzira na to hoće li iskaz ocijeniti vjerodostojnim ili ne. Osoba može tijekom ispitivanja promijeniti svoj iskaz. Mjerodavno je posljednje iznošenje, ako osoba opozove svoje prijašnje tvrdnje, prijašnji iskaz, neće postojati to djelo. Ako u postupku postoje dva različita iskaza, potrebno je utvrditi koji je od tih iskaza lažan, nije dovoljno utvrditi da je osoba o istom događaju dala dva različita iskaza koji se međusobno isključuju.

⁵² Odluka VSRH, KŽ-1002/87 od 10. 3. 1988. Tako i Okružni sud u Varaždinu KŽ-457/90 od 4. 10. 1990. s obrazloženjem da je iskaz *usmeno dana izjava stranke*.

13.3. **Radnja počinjenja** jest davanje iskaza, iskazivanje. Već je rečeno da šutnja nije činjenje, ali prešućivanje može biti način počinjenja djela.

13.4. **Oblik krivnje**, traži se namjera. Počinitelj mora biti svjestan da je iskaz objektivno i subjektivno lažan, mora biti svjestan svoje uloge i mjesta gdje se nalazi. Ako osoba iskazuje po svom najboljem znanju, uvjerenju i savjesti, a iskaz je objektivno lažan, ipak nema djela jer nema namjere. S obzirom na lažnost iskaza dovoljna je neizravna namjera, ako osoba sumnja u istinitost onog što iskazuje, ako dopušta da to što iskazuje nije istinito i ipak to iznosi bez ograda, bez iskazivanja te vlastite sumnje u istinitost.

13.5. **Izmjene u Kaznenom zakoniku**. U stavku 1. preciziran je opis djela u odnosu na vještaka i tumača. Povišena je kazna; KZ je predviđao novčanu kaznu ili kaznu zatvora do tri godine, a Kazneni zakonik predviđa kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina. Kvalificirani oblik u stavku 3. dopunjen je tako da taj oblik postoji ne samo ako su lažnim iskazom prouzročene teške posljedice za okrivljenika u kaznenom postupku već i ako je prouzročena osuda nedužnog okrivljenika. Također je povišena kazna sa tri mjeseca do pet godina, na jednu do deset godina zatvora. Odredba članka 4. o dragovoljnom odustanku nije mijenjana.

13.6. O odnosu lažnog prijavljivanja i davanja lažnog iskaza v. izlaganja pod 12.5. O odnosu davanja lažnog iskaza i klevete postoje dva stajališta. Prema jednom, postoji idealni stjecaj zbog različitosti objekta zaštite.⁵³ Prema drugom, nema stjecaja, već je riječ o prividnom stjecaju na osnovi konsumpcije.⁵⁴ Za odgovor vidi izlaganja pod 12.4.1. koja, *mutatis mutandis*, mogu biti primijenjena i ovdje.

6. Sprječavanje dokazivanja (članak 304.)

(1) Tko s ciljem da navede na davanje lažnog iskaza ili da spriječi ili oteža dokazivanje prema svjedoku ili vještaku u postupku pred sudom, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku uporabi silu, prijetnju ili kakav drugi oblik prisile ili im obeća, nudi ili daje dar ili kakvu drugu korist,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Tko s ciljem da spriječi ili znatno oteža dokazivanje u postupku pred sudom, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku sakrije, ošteti ili uništi tuđi predmet ili ispravu koji služe dokazivanju,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

⁵³ Bačić, djelo cit. u bilj. 10, 91.

⁵⁴ Horvatić, Šeparović, djelo cit. u bilj. 10, 235.

(3) Kaznom iz stavka 2. ovoga članka kaznit će se tko s ciljem da spriječi ili znatno oteža dokazivanje u postupku pred sudom ili u upravnom postupku ukloni, uništi, pomakne ili premjesti kakav granični kamen, zemljomjerski znak, ili uopće kakav znak o vlasništvu ili nekom drugom stvarnom pravu ili uporabi vode, ili tko s istim ciljem takav znak lažno postavi.

14. U hrvatskoj sudskoj praksi ovo je rijetko kazneno djelo (27 osuđenika u pet godina, 3,49% ukupnog broja osuđenika za kaznena djela protiv pravosuđa). Djelo može počinuti svaka osoba. Uz opći *ratio legis* koji se odnosi na kaznena djela protiv pravosuđa, ovdje se žele spriječiti aktivnosti koje su usmjerene na sprječavanje uporabe dokaznih sredstava. Djelo ima tri oblika:

- a) Uporaba sile, prijetnje, drugog oblika prisile, obećanje, nuđenje ili davanje dara ili druge koristi s ciljem da se osoba navede na davanje lažnog iskaza ili da spriječi ili oteža dokazivanje prema svjedoku ili vještaku.
- b) Sakrivanje, oštećenje ili uništenje tuđeg predmeta ili isprave koja služi dokazivanju s ciljem sprječavanja ili znatnog otežavanja dokazivanja u postupku.
- c) Uklanjanje, uništenje, pomicanje ili premještanje graničnog kamena, zemljomjerskog znaka, znaka o vlasništvu ili uopće kakvog znaka o vlasništvu ili nekom drugom stvarnom pravu ili uporabi vode ili lažno postavljanje takvog znaka.

14.1. **Radnja počinjenja** u zakonu je navedena primjerično, uz generalnu klauzulu, slično kao i kod pomoći počinitelju nakon počinjenog kaznenog djela. Sve radnje opisane su kao radnje činjenja.

14.2 **Oblik krivnje.** Za sva tri oblika traži se izravna namjera (zakon svaki put navodi: *s ciljem*). Svijest počinitelja mora obuhvatiti postupanje s namjerom navođenja svjedoka ili vještaka na davanje lažnog iskaza, sprječavanja ili otežavanja dokazivanja.

14.3. **Izmjene u Kaznenom zakoniku.** U odnosu na KZ u stavku 1. promijenjena je inkriminacija u skladu s člankom 23. Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (kriminaliziranje opstrukcije pravde). Sada je kažnjivo i samo nagovaranje na lažno svjedočenje ili davanje nalaza ili mišljenja od vještaka, kao i sprječavanje da se u postupku pred sudom ili drugim tijelima provede dokaz saslušanjem svjedoka ili vještaka. Povećan je posebni minimum i posebni maksimum kazne te je predviđena kazna zatvora od jedne do osam godina. U stavku 2. i 3. nema izmjena i za ta je dva oblika predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

7. Povreda tajnosti postupka (članak 305.)

(1) Tko neovlašteno otkrije ono što je saznao u kaznenom postupku pred sudom, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku, a što se na temelju zakona ili odluke utemeljene na zakonu smatra tajnom,

kaznit će se novčanom kaznom do sto dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do tri mjeseca.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko bez dozvole suda objavi tijekom kaznenog postupka prema maloljetnoj osobi ili odluku u tom postupku.

15. Vrlo rijetko kazneno djelo, samo jedan osuđenik u pet godina primjene KZ. *Ratio legis* jest zaštita interesa zbog kojih se isključuje javnost postupka. Djelo može biti počinjeno činjenjem (otkrivanjem onog što se saznalo u postupku iz kojeg je isključena javnost). Djelo ima dva oblika:

- a) Neovlašteno otkrivanje saznanja iz kaznenog, upravnog i stegovnog postupka ili postupka pred javnim bilježnikom, što se na temelju zakona ili odluke smatra tajnom (stavak 1.).
- b) Objavljivanje tijeka ili odluke kaznenog postupka prema maloljetnoj osobi (stavak 2.).

15.1. Djelo iz stavka 1. odnosi se na tajnu koja je kao takva proglašena u zakonu ili po odluci tijela pred kojim se vodi postupak. Zato postoji to djelo ako netko neovlašteno otkrije ono što je saznao npr. na glavnoj raspravi iz koje je isključena javnost. Stavak 2. predstavlja kaznenopravnu zaštitu imperativne norme članka 55. Zakona o sudovima za mladež.⁵⁵

15.2. **Radnja počinjenja** jest bilo koja kojom se otkriva saznanje iz postupka ili kojom se objavljuje tijekom ili odluka iz kaznenog postupka prema maloljetniku. To može biti usmeno, ali i pisana riječ. Neovlaštena predaja zapisnika s glavne rasprave iz koje je isključena javnost također ima obilježja otkrivanja onog što je ta osoba saznala u postupku.

15.3. **Oblik krivnje** je namjera. Osoba mora biti svjesna da neovlašteno otkriva tajnu.

15.4. Kazneni zakonik ne donosi nikave izmjene u odnosu na KZ. Za oba oblika djela predviđena je novčana kazna do sto dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do tri mjeseca.

⁵⁵ Taj članak u stavku 1. određuje: *Bez odobrenja suda ne smije se objaviti tijekom kaznenog postupka prema maloljetniku niti odluka donesena u tom postupku.* Stavak 2. navodi: *Objaviti se može samo onaj dio postupka, odnosno samo onaj dio odluke za koji postoji odobrenje, ali se tada ne smije navesti ime maloljetnika i ostali podaci na temelju kojih bi se moglo zaključiti o kojem je maloljetniku riječ.* (NN 111/97. i 27/98.)

8. Pobuna osoba kojima je oduzeta sloboda (članak 306.)

(1) Tko u ustanovi u kojoj se nalazi na temelju zakonite odluke kojom mu je oduzeta sloboda sudjeluje u okupljanju osoba kojima je oduzeta sloboda s ciljem da se nasilno oslobode, ili da zajednički napadnu službene osobe u toj ustanovi, ili da ih silom ili prijetnjom da će izravno uporabiti silu prisile da što učine ili ne učine što je protivno njihovoj dužnosti,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka koji uporabi silu ili zaprijeti njezinom uporabom,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka koji na poziv službene osobe odustane od okupljanja,

može se osloboditi kazne.

16. Vrlo rijetko kazneno djelo. Šest osuđenika (0,78%) od ukupnog broja osuđenih za kaznena djela protiv pravosuđa. *Ratio legis* je jasan, sprječavanje protupravnih aktivnosti osoba kojima je na temelju zakonite odluke oduzeta sloboda. Riječ je o pobuni koja ima cilj nasilno oslobađanje, napad na službene osobe ustanove ili prisiljavanje da službene osobe nešto učine ili ne učine. Djelo može počinuti samo osoba kojoj je oduzeta sloboda na temelju zakonite odluke, a sastoji se u sudjelovanju u okupljanju osoba. Osoba kojoj nije oduzeta sloboda na temelju zakonite odluke, a nalazi se u ustanovi ima pravo na nužnu obranu.⁵⁶ Zakon ne određuje koliko osoba mora biti okupljeno, a iz teksta je teško zaključiti je li dostatno da je riječ o više osoba (najmanje dvije), skupina ljudi (najmanje pet) ili nešto treće. Budući da je riječ o tzv. deliktu gomile, mase ljudi, skupine, valja uzeti da mora biti veći broj ljudi. Konačna ocjena ovisi o okolnostima konkretne situacije.

16.1. **Radnja počinjenja** jest činjenje, sudjelovanje u okupljanju osoba kojima je oduzeta sloboda s nekim od ciljeva navedenih u stavku 1. Riječ je o pripremanju kolektivnog nasilja izvođenjem nedopuštenih radnji. Djelo je dovršeno čim se osoba pridruži, sudjeluje u okupljanju na određenom prostoru, bez obzira na to je li okupljanje učinjeno u skladu ili u suprotnosti s pravilima kućnog reda,⁵⁷ ako iz vanjskih manifestacija može biti zaključeno da je cilj nasilno oslobađanje, napad na službene osobe ustanove ili prisiljavanje da službene osobe nešto učine ili ne učine. Počinitelj je svaka osoba koja s

⁵⁶ Pavišić, Veić, djelo cit. u bilj. 25, 522.

⁵⁷ Vouk, djelo cit. u bilj. 25, 275. Suprotno odluka VSRH Kž-1826/53 iz koje proizlazi da okupljanje mora imati karakter pobune, tj. treba biti izvršeno na način protivan kućnom redu kazneno-popravne ustanove, odnosno istražnog zatvora, ili protivan naredbama osoba čijem su nadzoru povjerene zatvorene osobe.

navedenim ciljem sudjeluje u okupljanju, a kvalificirani oblik čini onaj tko uporabi silu ili zaprijeti njezinom uporabom.

16.2. **Oblik krivnje** je izravna namjera. Svijest mora obuhvatiti cilj protupravnog okupljanja.

16.3. Kazneni zakonik ne donosi nikave izmjene u odnosu na KZ. Za osnovni oblika djela predviđena je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, a za kvalificirani oblik (stavak 2.) kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Za počinitelja koji na poziv službene osobe odustane od okupljanja predviđena je fakultativna mogućnost oslobođenja od kazne.

9. Bijeg osobe kojoj je oduzeta sloboda (članak 307.)

(1) Tko uporabom sile ili prijetnjom da će izravno napasti na život ili tijelo neke osobe pobjegne iz ustanove u kojoj je na temelju zakonite odluke kojom mu je oduzeta sloboda,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko uporabom sile ili prijetnjom da će izravno napasti na život ili tijelo neke osobe, ili obmanom omogućiti bijeg osobe kojoj je na temelju zakonite odluke oduzeta sloboda, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

17. U pet godina primjene KZ nema ni jednog osuđenika za to kazneno djelo. Riječ je o nasilnom samooslobađanju. Djelo može počinuti osoba koja pobjegne iz ustanove u kojoj je na temelju zakonite odluke o oduzimanju slobode (stavak 1.) ili osoba koja joj to omogućiti (stavak 2.). Službena osoba kojoj je povjereno čuvanje i nadzor nad zatvorenicima ne može počinuti oblik djela iz stavka 2., ali ako omogućiti bijeg, čini djelo iz članka 342. Kaznenog zakonika (protuzakonito oslobođenje osobe kojoj je oduzeta sloboda). Djelom se želi spriječiti nasilan bijeg osoba kojima je zakonito oduzeta sloboda odnosno aktivnosti koje predstavljaju omogućavanje takvog bijega. Dva su oblika djela:

a) Bijeg osoba uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo neke osobe (stavak 1.).

b) Omogućivanje bijega obmanom, uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo neke osobe (stavak 2.).

17.1. Radnja počinjenja oblika iz stavka 1. jest činjenje, traži se uporaba sile ili prijetnje napada na život ili tijelo neke osobe. Ako je pritom nanesena tjelesna povreda drugoj osobi, postoji stjecaj. Nije inkriminiran bijeg lukavstvom, bez uporabe sile ili prijetnje prema nekoj osobi. Djelo ne čini osoba koja iskopa tunel, prepili šipke, probuši zid, spusti se kroz prozor i tsl. jer sila nije uporabljena prema osobi, već prema stvari. Djelo može biti počinjeno iz zatvorenog, ali i na otvorenom prostoru (bijeg s preprate), a dovršeno je kad osoba izmakne nadzoru osoba kojima je povjerena radi čuvanja.

17.1.1. Radnja počinjenja oblika iz stavka 2. također je činjenje i riječ je o u zakonu opisanim radnjama trećih osoba pomoću kojih se zatvorenik dokopao slobode. Djelo je dovršeno kad su savladane sve prepreke za osiguranje od bijega.

17.2. Oblik krivnje, traži se namjera. Potrebna je svijest o elementima djela i po prirodi stvari riječ je o izravnoj namjeri.

17.3. Kazneni zakonik ne donosi nikave izmjene u odnosu na KZ. Za osnovni oblik djela predviđena je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, a za oblik djela iz stavka 2. predviđena je novčana kazna zatvora ili kazna zatvora do jedne godina.

10. Izigravanje zabrana iz sigurnosnih mjera i pravnih posljedica osude (članak 308.)

(1) Tko omogući nekoj osobi obavljanje određenog zvanja, djelatnosti ili dužnosti ili određenih poslova iako zna da je prema njoj primijenjena sigurnosna mjera ili su nastupile pravne posljedice osude, zbog čega je takvo obavljanje zabranjeno, ili nije dozvoljeno,

kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko omogući upravljanje motornim vozilom osobi iako zna da je prema njoj primijenjena sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom.

18. Još jedno kazneno djelo za koje u pet godina primjene KZ nije bilo pravomoćno osuđenih osoba. *Ratio legis* jest sprječavanje omogućivanja neizvršenja odluke sudbene vlasti, u širem smislu riječ je o zaštiti javnosti, javnog reda i pravnog sustava. Djelo čini osoba koja drugoj osobi omogući zaposlenje usprkos postojanju sigurnosne mjere kojom je izrečena zabrana. Drugi oblik čini osoba koja omogući upravljanje motornim vozilom osobi kojoj je izrečena sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom

18.1. **Radnja počinjenja** jest činjenje, aktivnost koja predstavlja omogućivanje zaposlenja (izborom na određenu funkciju, postavljenjem, primanjem na rad, pa i utjecajem na određena tijela da se osoba primi na rad) ili upravljanja motornim vozilom.

18.2. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera. Počinitelj mora znati da osoba ima izrečenu sigurnosnu mjeru koja priječi određeno zaposlenje odnosno upravljanje motornim vozilom.

18.3. Kazneni zakonik ne donosi nikave izmjene u odnosu na KZ. Za oba oblika djela predviđena je novčana kazna do sto pedeset dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do šest mjeseci.

11. Ometanje pravde (članak 309.)

(1) Tko od suca, državnog odvjetnika, javnog bilježnika silom, prijetnjom ili drugim oblikom prisile zatraži poduzimanje neke radnje ili donošenje neke odluke u okviru ili izvan njegove ovlasti, ili tko posreduje u takvom djelovanju ili traženju, ako takvim postupanjem nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(2) Tko grubim vrijeđanjem ili omalovažavanjem ometa rad neke od osoba navedenih u stavku 1. ovoga članka,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Tko za vrijeme postupka pred sudom, a prije donošenja pravomoćne sudske odluke, u javnim sredstvima priopćavanja, na javnom skupu ili pred skupinom ljudi, sustavno iznosi mišljenje o tome kako bi u tom slučaju pravosudni dužnosnik trebao postupati ili kakve odluke donositi,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne.

19. Kazneno djelo koje je u KZ imalo naziv: prisila prema pravosudnom dužnosniku. Rijetko kazneno djelo, u pet godina primjene KZ 9 osoba (1,16%) osuđeno je za to kazneno djelo. *Ratio legis* jest zaštita neovisnosti pravosudnog djelatnika (sudac, državni odvjetnik, javni bilježnik). Djelo je uvedeno s KZ 1998. godine, ali je sad izmijenjeno. Obilježja djela u stavku 1. ostala su nepromijenjena. Stavak 2. iz KZ opsežno je izmijenjen i u Kaznenom zakoniku postao je stavak 3., a iza stavka 1. dodan je nov stavak tako da tri stavka sada izgledaju kako je navedeno gore. Djelo sada ima tri oblika:

- a) Traženje poduzimanja neke radnje ili donošenja neke odluke u okviru ili izvan ovlasti pravosudnog dužnosnika, i to uporabom sile, prijetnje ili drugog oblika prisile prema pravosudnom dužnosniku, ili posredovanje u takvom traženju ili djelovanju (stavak 1.).
- b) Ometanje rada pravosudnog dužnosnika grubim vrijeđenjem ili omalovažavanjem (stavak 2.).
- c) Sustavno iznošenje mišljenja u javnim sredstvima priopćavanja, na javnom skupu ili pred skupinom ljudi o tome kako bi pravosudni dužnosnik trebao postupati ili kakve odluke donositi, i to za vrijeme trajanja postupka pred sudom prije donošenja pravomoćne sudske odluke (stavak 3.).

19.1. **Radnja počinjenja** svih triju oblika jest činjenje. Za prvi oblik nužna je sila, prijetnja ili drugi oblik prisile ili posredovanje u takvom traženju ili djelovanju. Za taj oblik postoji klauzula supsidijarnosti, tj. radit će se o tom obliku djela samo ako takvim postupanjem nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna. U konkurenciji ovog djela i davanja mita, radit će se o ovom djelu jer je za davanje mita zapriječena blaža kazna. U konkurenciji s protuzakonomitnim posredovanjem valjalo bi uzeti da se također

radi o ovom djelu jer je i za protuzakonito posredovanje predviđena ista i blaža kazna. Ometanje pravde u sustavu kaznenih djela predviđeno je kao *lex specialis* u odnosu na podmićivanje ili u odnosu na druge oblike pritiska na pravosudne dužnosnike.

19.1.1. Za oblik u stavku 2. traži se radnja koja predstavlja grubo vrijeđanje ili omalovažavanje. Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama KZ (dalje u tekstu: Nacrt) ne sadrži obrazloženje prijedloga tog stavka. No, utvrđivanje što znači grubo vrijeđanje ili omalovažavanje ne bi trebalo izazivati praktičnih problema. Iz opisa tog oblika proizlazi da je intencija sprječavanje ometanja rada pravosudnog dužnosnika grubim vrijeđenjem ili omalovažavanjem. Najčešća takva ometanja su u zasjedanju suda (sudskog vijeća ili suca pojedinca). Za takva ometanja potrebna je brza, odlučna i učinkovita reakcija koja će otkloniti takvo ometanje, a takav efekt taj oblik teško može proizvesti jer je očito da postupak za to, kao i za svako drugo kazneno djelo, mora biti u okviru zakonom predviđenog (eventualne istražne radnje, optuženje, glavna rasprava, presuda). Zato bi možda bilo bolje takvu odredbu (dakako, s blažom kaznom) inkorporirati u procesne odredbe koje se odnose na održavanje reda u upravljanje postupanjem za vrijeme zasjedanja. No, o tome više poslije.

19.1.2. Treći oblik donosi promjenu u radnji počinjenja. Prije je bilo dovoljno da počinitelj iznosi svoje mišljenje o tome kako bi pravosudni dužnosnik trebao postupati ili kakve odluke donositi. U Nacrtu se tvrdi da je takvo rješenje bilo preširoko jer *se svako javno iznošenje mišljenja o tome kako bi sud trebao postupiti ne može smatrati prisilom prema pravosudnom dužnosniku* te da je s takvom koncepcijom praktično bila onemogućena bilo kakva kritika suda, a sudbena vlast nije izuzeta od kritike jer pravo na kritiku sudbene vlasti proizlazi iz ustavom proklamirane slobode izražavanja misli. Predloženo je ograničenje kažnjavanja te je usvojeno rješenje po kojem se sada traži *sustavno iznošenje mišljenja* o tome kako bi u tom slučaju pravosudni dužnosnik trebao postupati ili kakve odluke donositi. Što znači sustavno iznositi mišljenje (je li dovoljno da netko dva puta iznosi mišljenje da optuženika treba osloboditi ili suditi na doživotni zatvor ili treba biti više puta)? Nacrt ne daje niti naslutiti odgovor, pa će i ovdje trebati odgovoriti praksa.

19.2. **Oblik krivnje**, za sva tri oblika traži se izravna namjera koja mora obuhvatiti sve elemente oblika kaznenog djela.

19.3. Osim opisanih izmjena u opisu djela, Kazneni zakonik povišio je posebni minimum za oblik u stavku 1. sa šest mjeseci na jednu godinu, a posebni maksimum ostao je isti (pet godina). U stavku 2. predviđena je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a stavak 3. povišuje kaznu pa je sada predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. Valja upozoriti na očiglednu redakcijsku omašku jer je u tekstu zakona i stavku 3. iza riječi *jedne*, izostavljena riječ *godine*.

11.1. Ometanje pravde de lege ferenda

20. Povod razmatranja u ovom dijelu jest stavak 2. kaznenog djela ometanja pravde. Iako možda izgleda nezgrapno iznositi prijedloge izmjena tek donesenog zakona, valja detaljnije obrazložiti zašto bi bilo bolje taj oblik kaznenog djela “premjestiti” u procesni zakon (v. gore 19.1.1.). Najprije valja napomenuti da se zakonski tekst ometanja pravde odnosi na tri pravosudna dužnosnika (suca, državnog odvjetnika, javnog bilježnika). Prijedlog “premještanja”, dakako, ne znači da bi kazneno djelo trebalo propisati u procesnom zakonu. Riječ je o tome da je takvo zakonsko rješenje potaknulo razmišljanja u redefiniranju zakonskog rješenja koje bi učinkovitije omogućivalo nesmetan rad suda u svakodnevnom postupanju. Stoga se sve ono što će u ovom poglavlju biti rečeno odnosi zapravo na održavanje reda i upravljanje procesnim aktivnostima od strane suda. Tu materiju regulira ZKP u svojim odredbama o održavanju reda, ali pomalo nedosljedno i nedostatno. O čemu je riječ?

20.1. Ometanje pravde određeno je u članku 309. stavku 2. Kaznenog zakonika kao grubo vrijeđanje ili omalovažavanje kojim se ometa rad suda. Tu će vrlo često biti riječi o remećenju reda i nepokoravanju nalogima predsjednika vijeća koji upravlja postupanjem nakon otvaranja zasjedanja. Ljudska priroda je raznolika i osobe koje se pojavljuju u sudnici na različite načine reaguju na događanja koja subjektivno mogu procijeniti negativno i ne prihvaćati ih. Nepokoravanje nalogima predsjednika vijeća u zasjedanju nije rijetko, a ponekad je daleko ispod ljudskog dostojanstva. Psovanje, pljuvanje i uporaba pogrđnih imena upućenih sucu samo su neki modaliteti takvog ponašanja. Naravno da ta ponašanja mogu doći pod udar članka 309. stavka 2. Kaznenog zakonika, ali eventualni postupak za to kazneno djelo ne rješava problem učinkovito i primjereno. Naime, na vrijeđanje i omalovažavanje suda potrebno je reagirati odmah, a to s vremenskim odmakom koji nosi eventualni kazneni postupak za kazneno djelo nije moguće zbog prirode stvari.

20.1.1. Reakcija suda morala bi uslijediti prema svakom tko vrijeđa ili omalovažava sud, dakle bez obzira na to od koga dolazi takav neprihvatljiv način, i to istovjetno. Drugim riječima, iz načelnih razloga, svatko tko ometa rad suda mora očekivati odgovarajuću i brzu reakciju suda i za svakog bi takva reakcija trebala biti predviđena na isti način. Zbog načela nepristranosti i jednakosti pred zakonom, pa i nečega što bi mogla biti inačica načela jednakosti oružja, sud mora biti u mogućnosti svakog ometača kazniti na isti način. Sadašnje rješenje prema kojem za ometanje reda u sudnici, a time i rada suda, neke osobe mogu biti samo opomenute, neke udaljene, a neke i kažnjene nije principijelno niti dostatno. Izgleda kao da zakon privilegira neke osobe, a takve privilegije načelno nisu prihvatljive. Uostalom, nije li možda i teža povreda ako, hipotetski gledano, zamjenik državnog odvjetnika vrijeđa sud nego ako

isto to učini netko iz publike ili okrivljenik? Zašto ZKP zapravo ne predviđa mogućnost novčanog kažnjavanja za sve koji u sudnici vrijeđaju sud? Je li to samo zato što je riječ o predstavnicima državnog tijela? Takvo rješenje ipak ne upućuje na stranačku ravnopravnost, već, naprotiv, može dovesti do zaključka da su neki ravnopravniji od drugih u možebitnom ometanju rada suda, pa čak i da je nekima dopušteno ono što drugima nije. Uostalom, ako Zakon o parničnom postupku u takvim situacijama predviđa mogućnost novčanog kažnjavanja i udaljenja iz sudnice državnog odvjetnika, zašto to ne bi bilo prihvatljivo i za ZKP?⁵⁸ Prema tome, sankcije za nepoštovanje, vrijeđanje, omalovažavanje i uopće nepostupanje po nalogima suda trebaju biti predviđene za sve i za svakoga na isti način.

20.2. Iz rečenog se daje zaključiti da bi se takvo rješenje približilo onome što u anglosaksonskom pravu ima naziv *Contempt of the Court*.⁵⁹ Svatko tko vrijeđa sud, tko se ne pokorava nalogima suda, i to ne samo za vrijeme glavne rasprave već i ostalim nalogima suda, u vođenju postupka, podliježe sankciji, čak i zatvaranju. Bi li takvo rješenje za nas bilo radikalno i zašto?

20.3. Naš ZKP već predviđa mogućnost zatvaranja svjedoka koji i nakon novčane kazne, bez zakonskog razloga, neće svjedočiti (članak 243. stavak 2. ZKP). Takvo postupanje svjedoka u svojoj biti predstavlja nepokoravanje nalogu suda koji provodi zakon. Zašto mogućnost zatvaranja ne bi postojala i u svim onim situacijama i prema svima koji također izražavaju nepoštovanje suda i odluka suda? O mogućim odgovorima moguće je samo nagađati. Recimo, to nije svojstveno našem pravnom sustavu i tradiciji. Ili, naše sudstvo, zbog raznih razloga, ne uživa potreban ugled, a postojale bi i mogućnosti zlorababe. O tome valja reći sljedeće. Razlog pravne tradicije i (ne)svojstvenosti takvog rješenja našem pravnom sustavu također ne stoji jer to ne bi bilo prvo, a svakako ne i posljednje iskustvo kojim bismo se koristili u našem pravnom sustavu. Mogućnost zlorababe postoji uvijek i nju nije moguće isključiti. Uostalom, postoji i kazneno djelo kršenja zakona u sudskom postupku koje bi takve, a i bilo koje druge zlorababe, trebalo spriječiti. Nadalje, sudstvo možda i ne uživa

⁵⁸ Članak 174. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (NN 117 od 23. 7. 2003.) izmijenio je članak 318. koji u staccima 1. i 5. određuje:

“Ako osoba koje sudjeluje u postupku ili osoba koja kao slušatelj prisustvuje raspravi vrijeđa sud ili druge sudionike u postupku, ometa rad ili se ne pokorava naredbama suda za održavanje reda, sud će je opomenuti ili kazniti novčanom kaznom od 500,00 do 10.000,00 kuna, a može je udaljiti i kazniti tom novčanom kaznom.

...

Kad sud novčano kazni ili udalji iz sudnice državnog odvjetnika, obavijestit će o tome nadležnog državnog odvjetnika.”

⁵⁹ Izraz “Contempt” označava svjesnu i voljnu neposlušnost prema sudu i odluci suda ili otvoreno nepoštovanje suda, suca ili zakonodavnog tijela.

ugled u javnosti zbog raznih, pretežito objektivnih, razloga, iako postoje i oni subjektivne prirode. No, u procesu imenovanja sudaca na te dužnosti imenovane su osobe koje zadovoljavaju potrebne uvjete i kriterije. Oni za koje se s vremenom pokaže da ne mogu ili ne smiju obavljati sudačku dužnosti moraju biti razriješeni. Njih je svakako manji broj i ta okolnost nikako ne bi smjela stajati na putu bilo kojim zakonskim rješenjima kojima se svim sucima daju određene ovlasti ili dužnosti. Nadalje, ugled suda i sudaca narušava se i neprimjerenim ponašanjem osoba na sudu i potreban je učinkovit lijek koji bi tu bolest izliječio i imao dugoročni terapijski učinak i prema svim ostalima.

20.4. Imajući na umu navedeno, valjalo bi ozbiljno razmotriti uvođenje mogućnosti učinkovitog rješenja koji bi na odgovarajući način (odmah) otklonilo svako ometanje rada suda koje potječe od bilo koga i koje bi na sve utjecalo tako da pri izboru svoga ponašanja na sudu imaju na umu da sud mora postupati i da je moguće da im odluka suda ne odgovara, ali da je moraju poštovati i osporaviti jedino u zakonom predviđenom postupku, bez aktivnosti koje ometaju rad na sudu i/ili izražavaju nepoštovanje ili neposlušnost prema odlukama suda. Za tu svrhu sadašnje rješenje u ZKP-u zbog svoje neprincipijelnosti, nedosljednosti pa čak i dojma pristranosti nije dostatno niti zadovoljavajuće. Stavak 2. članka 309. Kaznenog zakonika naznačuje pravi put omogućivanju neometanog rada suda, oživotvorenja sudačkog ugleda i neovisnosti. Jedino što bi takvo ili slično rješenje, s nužnim modifikacijama, valjalo premjestiti u procesni zakon jer bi time postalo učinkovitije.

12. Nadriparstvo (članak 310.)

1) Tko se neovlašteno bavi pružanjem pravne pomoći, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko drugom neovlašteno pruži pravnu pomoć za unaprijed dogovorenu ili nakon toga primljenu nagradu.

21. Također rijetko kazneno djelo, u pet godina primjene KZ osuđeno je 9 osoba (1,16%) za to kazneno djelo. *Ratio legis* jest sprječavanje neovlaštenog bavljenja pružanjem pravne pomoći. Počinitelj može biti svaka osoba. Djelo se sastoji od neovlaštenog pružanja pravne pomoći besplatno (stavak 1.) ili za unaprijed dogovorenu ili nakon pružene pravne pomoći primljenu nagradu (stavak 2.).

21.1. **Radnja počinjenja** jest činjenje, pružanje pravne pomoći. To pružanje je neovlašteno ako takva pomoć ne ispunjava uvjete koji su određeni propisima. Traži se bavljenje, nije dovoljan jedan čin. U praksi je uvjet bavljenja bio zadovoljen i samo s jednom aktivnosti ako se iz okolnosti situacije može pouzdano zaključiti da je namjera počinitelja bila i za počinjenjem istovrsnih radnji u

budućnosti. Prema stavku 2. djelo postoji ako je nagrada za pružanje pravne pomoći unaprijed dogovorena ili ako je primljena nakon pružene pomoći. Nagrada može biti u novcu ili bilo kakvoj drugoj imovini.

21.2. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera, počinitelj mora biti svjestan da je njegova pravna pomoć koju pruža bez ovlaštenja, tj. da ne ispunjava uvjete koji su određeni propisima.

21.3. Kazneni zakonik ne donosi nikave izmjene u odnosu na KZ. Za oba oblika djela predviđena je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

V. KRŠENJE ZAKONA U SUDSKOM POSTUPKU (ČLANAK 337.a)

(1) Sudac, sudac porotnik, državni odvjetnik ili njegov zamjenik koji prilikom vođenja sudskog postupka ili donošenja odluke prekrši zakon s ciljem da jednoj stranci pribavi korist ili nanese štetu,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako su kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročene teške posljedice za okrivljenika u kaznenom postupku,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

22. Iako to novo kazneno djelo nije u glavi kaznenih djela protiv pravosuđa, ipak valja navesti nekoliko riječi jer je to kazneno djelo koje mogu počiniti samo neki pravosudni dužnosnici i koje je sada iznova uvedeno u naše kazneno materijalno pravo. Prijedlog uvođenja tog djela jest u široj, ali i stručnoj javnosti dočekan s kritikama.⁶⁰ Okolnosti vezane uz to kazneno djelo pomalo mogu upućivati ne nespretnost i neozbiljnost predlagača i zakonodavca. Riječ je o tome da je jedno te isto kazneno djelo najprije brisano iz kaznenog zakonodavstva s obrazloženjem da je nepotrebno,⁶¹ a pet godina nakon toga iznova se uvodi u kazneno zakonodavstvo. Bez obzira na sve prijepore, ovdje nije mjesto za kritiku takvog postupanja i zakonskog rješenja jer je o tome već bilo govora u široj i stručnoj javnosti.⁶²

23. Djelo ulazi u glavu XXV. (Kaznena djela protiv službene dužnosti). Statistike za period od 1998. do 2002. godine ne postoje jer djelo nije postojalo u KZ. Ono je postojalo u Krivičnom zakonu Republike Hrvatske kao kršenje

⁶⁰ Usp. Zaključke Interkatedarskog sastanka nastavnika kaznenopravnih predmeta pravnih fakulteta hrvatskih sveučilišta i Visoke policijske škole u Zagrebu (www.kaznenopravo.com).

⁶¹ "...jer se sadržaj toga kaznenog djela nalazi u drugim kaznenim djelima koje mogu počiniti službene osobe", djelo cit. u bilj. 19, 565.

⁶² Usp. autorov članak: Kazneno djelo kršenja zakona, da ili ne?, Informator broj 5032, Zagreb, 29. 11. 2002.

zakona od strane suca (članak 216. KZRH). Za zadnjih deset godina prije primjene KZ-a, od 1988. do 1997. godine, za kršenje zakona od strane suca pravomoćno su osuđene tri osobe (po jedna 1989., 1990. i 1993. godine). Riječ je, dakle, o iznimno rijetkom kaznenom djelu. No, te statistike mogu zavarati jer je samo na Općinskom sudu u Zagrebu u navedenom periodu bilo osam kaznenih postupaka pokrenutih za kršenje zakona i svi su završeni obustavom. Te postupke pokrenule su stranke koje nisu bile zadovoljne odlukom suda (suca).

23.1. *Ratio legis* u Nacrtu je obrazložen ovako: *Takva ponašanja mogla su se i do sada podvesti pod opće kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti iz članka 337., no kako se radi o osjetljivoj materiji koja zadire i u pitanje neovisnosti sudbene vlasti, uputno je odgovornost sudaca propisati posebnom odredbom, kako to čine i neki drugi pravni sustavi (npr. njemački KZ).*⁶³ Kao što je navedeno, to djelo je specijalni oblik zlouporabe službenog položaja. Izdvajanje tog djela može biti opravdano posebnim značajem sudačke funkcije, odnosno, kako Nacrt ističe, riječ je o *pitanju neovisnosti sudbene vlasti*. Ostaje ipak možda nejasno zašto se onda kao počinitelji navode i državni odvjetnik ili njegov zamjenik jer oni nisu dio sudbene vlasti.⁶⁴

23.2. Počinitelj djela može biti sudac, sudac porotnik, državni odvjetnik ili njegov zamjenik. Prema Nacrtu, počinitelj može biti i arbitar prema Zakonu o arbitraži (arbitri nisu inače službene osobe u smislu članka 89. Kaznenog zakonika). U praksi bi se mogao pojaviti problem oko utvrđivanja počinitelja djela tamo gdje odluku donosi vijeće sudaca. Jesu li u toj situaciji članovi peteročlanog vijeća nužni sudionici? Određena kaznena djela mogu biti počinjena samo uz sudjelovanje dviju ili više osoba. Pretpostavimo, dakle, da je peteročlano vijeće donijelo odluku u kaznenom postupku s kriminalnim ciljem kako ga određuje Kazneni zakonik. Počinitelji su išli za istim ciljem ili su na isti način sudjelovali u povrjeđivanju pravnog dobra. Pitanje je kako odrediti broj počinitelja imajući na umu da vijećanje i glasovanje nije javno (članak 142.

⁶³ Izgleda, stoga, da je uzor bio njemački Kazneni zakon (§ 339. propisuje kazneno djelo zlouporabe zakona; *Rechtsbeugung*). Valja napomenuti da počinitelj tog djela prema njemačkom zakonu može biti sudac, druga službena osoba ili arbitar (*Ein Richter, ein anderer Amtsträger oder ein Schiedsrichter...*). Naš zakon ne spominje arbitre, ali je predlagač i njih imao na umu kao počinitelje našeg kaznenog djela (str. 52. Nacrta). Zakonodavac nije do kraja slijedio uzor koji krug počinitelja određuje šire (sve službene osobe). Izgleda da u Njemačkoj smatraju da u određenim situacijama svaka službena osoba može zloupotrijebiti zakon. U nas djelo na opisani način mogu počinuti samo sudac, sudac porotnik, državni odvjetnik ili njegov zamjenik, a prema obrazloženju Nacrta i arbitar. U nas je za osnovno djelo predviđena ista kazna kao i u Njemačkoj.

Naravno, postoje i zakonodavstva koja ne poznaju takvo kazneno djelo (primjerice švedski, latvijski, austrijski KZ). U njih vjerojatno nije uputno osjetljivu materiju neovisnosti sudbene vlasti štititi na način da se propisuje posebno kazneno djelo koje može počinuti sudac.

⁶⁴ Članak 117. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske glasi: *Sudbenu vlast obavljaju sudovi.*

stavak 1. ZKP), da zapisnik mora biti zatvoren u poseban omot, a otvoren samo od višeg suda kad rješava o pravnom lijeku (članak 81. stavak 4. ZKP) i da odluka ne mora biti jednoglasna (članak 140. stavak 1. ZKP). Sigurno je da su za takvu odluku glasovala barem tri suca, ali možda i četiri ili pet. Pitanje se postavlja na koji način utvrditi koji su suci sudjelovali u donošenju odluke. Daljni problem je u tome što bi se u toj situaciji (s tri ili pet okrivljenih sudaca) vjerojatno radilo o tzv. konvergentnom deliktu, o deliktu u kojem svi sudionici na isti način idu za ostvarenjem cilja. Naš zakon poznaje takve delikte i način počinjenja kod takvih djela označen je u zakonu karakteristično (*Tko sudjeluje u oružanoj pobuni...*, *Tko...sudjeluje u okupljanju osoba kojima je oduzeta sloboda s ciljem da se nasilno oslobode...*). Kršenje zakona nije tako određeno i tu bi mogao biti problem ako je riječ o odluci vijeća u kojoj je sudjelovalo više sudaca i gdje su ispunjeni elementi djela.

23.3. **Radnja počinjenja** jest činjenje ili nečinjenje kojim se krši zakon prilikom vođenja sudskog postupka ili donošenja odluke. Mora se raditi o svjesnom nepostupanju po zakonu, o svjesnoj pogrešnoj primjeni ili neprimjeni prava, sudačkoj samovolji i pristranosti. Kršenje zakona može se odnositi na materijalni i na formalni zakon, na utvrđivanje činjeničnog stanja ili na bilo koju radnju prilikom vođenja sudskog postupka ili donošenja odluke.

23.4. **Oblik krivnje**, traži se izravna namjera, svjesno i voljno kršenje zakona (samovolja, izigravanje zakona, krivo suđenje). Počinitelj mora biti svjestan da postupa suprotno zakonu. Ako je osoba uvjerena da postupa u skladu sa zakonom, ako nema svijest i volju da prekrši zakon, onda nema djela. Potrebna je i specijalna namjera (*dolus specialis*), namjera da se jednoj stranci pribavi korist ili nanese šteta. Ako nema te namjere, nema niti djela. Kod kvalificiranog oblika (stavak 2.) riječ je o odgovornosti za posebnu posljedicu djela (članak 43. stavak 2. Kaznenog zakonika).⁶⁵

23.5. Za osnovni oblik (stavak 1.) predviđena je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, a za kvalificirani oblik (stavak 2.) predviđena je kazna zatvora od jedne do deset godina.

⁶⁵ Valja naglasiti da je u Nacrtu kvalificirani oblik izgledao drugačije. Prijedlog stavka 2. je glasio:

“(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. počinjeno u kaznenom postupku s ciljem da bude osuđena nedužna osoba,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.”

U konačnom prijedlogu ili u zakonodavnoj proceduri to je izmijenjeno. Prema tekstu Kaznenog zakonika, sada se za kvalificirani oblik više ne traži specijalna namjera, već se oblik krivnje procjenjuje, kako je navedeno, prema općoj odredbi koja propisuje odgovornost za posebnu posljedicu.

VI. UMJESTO ZAKLJUČKA

U dvanaest kaznenih djela protiv pravosuđa Kazneni zakonik donosi izmjene u pet kaznenih djela. U četiri kaznena djela povećane su predviđene kazne (kod neprijavljivanja pripremanja kaznenog djela, davanja lažnog iskaza, sprječavanja dokazivanja i kod ometanja pravde). Opsežnije izmjene u opisu djela pretrpjela su tri kaznena djela (davanje lažnog iskaza, sprječavanje dokazivanja i ometanja pravde). Za svako djelo u ovom radu iznesene su ne samo promjene već i ostale okolnosti koje mogu pridonijeti pravilnoj primjeni Kaznenog zakonika. Uz neke prijedore ponuđeni su i odgovori koji trpe kritiku, ali mogu pomoći u tumačenju zakona. Kod nekih situacija problem je samo naznačen i ostaje sudskoj praksi pronaći odgovore na prijedore (primjerice, kod kršenja zakona u sudskom postupku ili kod ometanja pravde; sustavno iznošenje mišljenja). Stavak 2. ometanja pravde može biti poticaj za ozbiljnije i učinkovitije zahvate usmjerene sprječavanju ometanja djelovanja pravosuđa, zaštiti i podizanju sudačkog ugleda i neovisnosti.

Summary

CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE JUDICIARY

In this paper, the author deals with criminal offences against the judiciary. After defining the term *judiciary*, he gives an overview of these criminal offences, as well as of processed statistical data for a period of five years. Each criminal offence is dealt with separately, while the amendments introduced in the Criminal Code are also considered. Emphasis is given to the most frequent criminal offences against the judiciary, and to the criminal offence of Obstruction of Justice, where paragraph 2 provokes additional elaborations on the obstruction of the work of the court and on activities which could prevent it. The new criminal offence of Violation of the Law in Court Proceedings is also considered. Although it is not part of the chapter Criminal Offences against the Judiciary, this offence is also significant in respect of the activities of the judiciary.